

Maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia kiusaamistilanteissa

Mistä valmiudet ovat peräisin ja miten luokanopettajakoulutus valmistaa opiskelijoita kiusaamistilanteissa toimimiseen

Kasvatustiede, opettajankoulutuslaitos
pro gradu -tutkielma

Helminen Suvi
Nurmi Viivi

Ohjaaja
Anu Kajamies

24.6.2024
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede / Opettajankoulutuslaitos

Tekijät: Suvi Helminen & Viivi Nurmi

Otsikko: Maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia kiusaamistilanteissa

Ohjaaja: Anu Kajamies

Sivumäärä: 73 sivua

Päivämäärä: 24.6.2024

Kouluissa tapahtuva kiusaaminen on edelleen yleistä. Opettajien tulee osata toimia kiusaamistilanteissa, jotta kiusaaminen saadaan loppumaan. Luokanopettajakoulutuksen tulee tarjota luokanopettajaopiskelijoille valmiuksia toimia kiusaamistilanteissa. Tämän pro gradu - tutkielman tarkoitus oli selvittää, millaiset valmiudet Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla on toimia kiusaamistilanteissa, ja mistä heidän valmiutensa ovat peräisin. Tutkimuksessa selvitettiin myös, miten Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijat kokevat luokanopettajakoulutuksen valmistaneen heitä kiusaamistilanteissa toimimiseen ja mitä lisätietoa luokanopettajaopiskelijat kaipaavat kiusaamistilanteissa toimimiseen.

Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, joka sisälsi sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2023 ja tutkimukseen osallistui 48 maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijaa Turun yliopistosta. Määrällinen aineisto analysoitiin IMB SPSS Statistics 28-ohjelmalla. Tutkimuskyselyn avoimet kysymykset analysoitiin aineistolähtöistä ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä hyödyntämällä. Aiempien tutkimusten ja Opetushallituksen toimintaohjeiden pohjalta koottiin seitsemän kohdan lista keinoista, joita tulisi käyttää havaittuaan kiusaamistilanteen koulussa. Vastauksissa mainittujen listan kohtien määrän perusteella määriteltiin kolme eri kategoriaa kiusaamistilanteessa toimimisen valmiuksista: monipuoliset valmiudet (vähintään neljä keinoa mainittu), keskinkertaiset valmiudet (2–3 keinoa mainittu) ja heikot valmiudet (0–1 keinoa mainittu).

Tutkimustulosten mukaan maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla oli enimmäkseen keskinkertaiset valmiudet toimia kiusaamistilanteissa. Kiusaamistilanteita eriteltäessä fyysisessä kiusaamistilanteessa ilmeni eniten monipuolisia valmiuksia, kun taas psyykkisessä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa ilmeni eniten heikkoja valmiuksia. Näin ollen maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla oli enemmän heikkoja kuin monipuolisia valmiuksia toimia kiusaamistilanteissa. Vastaajien mukaan heidän tapansa työskennellä kiusaamistilanteissa olivat eniten peräisin koulussa työskentelyn antaman kokemuksen kautta. Myös opetusharjoittelut mainittiin tässä yhteydessä useita kertoja. Vastaajien mukaan opettajankoulutuslaitoksen kursseilla käsiteltiin kiusaamisen havaitsemista ja siihen puuttumista keskimäärin harvoin. Tulosten mukaan maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijat toivoivat saavansa opinnoistaan eniten konkreettisia keinoja kiusaamistilanteissa toimimiseen.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että luokanopettajakoulutusta tulisi kehittää niin, että se valmistaa luokanopettajaopiskelijoita paremmin toimimaan kiusaamistilanteissa. Opettajankoulutukseen tulisi lisätä vähintään yksi kaikille pakollinen kurssi, joka tarjoaisi konkreettisia keinoja kiusaamistilanteissa toimimiseen.

Avainsanat: koulussa tapahtuva kiusaaminen, fyysinen kiusaaminen, psyykkinen kiusaaminen, sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen, luokanopettajaopiskelija, luokanopettajakoulutus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Kiusaaminen	7
1.1.1	Fyysinen kiusaaminen	8
1.1.2	Psyykkinen kiusaaminen	8
1.1.3	Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen	9
1.1.4	Kiusaamisen vastaiset kampanjat osana yhteiskunnallista keskustelua	11
1.2	Koulussa tapahtuva kiusaaminen	11
1.3	KiVa koulu valtakunnallisena ja kansainvälisenä kiusaamisenvastaisena ohjelmana	13
1.4	Kiusaamisen havaitseminen	14
1.5	Suositteluvia tapoja kiusaamistilanteissa toimimiseen	16
2	Tutkimusongelmat	18
3	Menetelmä	20
3.1	Osallistujat	20
3.2	Kyselylomake	21
3.3	Aineiston analyysi	22
3.3.1	Määrällisen aineiston analyysi	22
3.3.2	Laadullisen aineiston analyysi	25
4	Tulokset	31
4.1	Keskustelu pääteemana kaikissa kolmessa kiusaamistilanne-esimerkissä	31
4.1.1	Fyysisessä kiusaamistilanne-esimerkissä pääteemoina tilanteen keskeyttäminen ja kurinpitokeinot	35
4.1.2	Psyykkisen koulukiusaamistilanne-esimerkin pääteemana sosiaalisten taitojen vahvistaminen	37
4.1.3	Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne mietityttää luokanopettajaopiskelijoita	38
4.1.4	Luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia eri kiusaamistilanteissa	39
4.2	Luokanopettajaopiskelijoiden työkokemukset koulussa kiusaamistilanteissa toimimisen taustalla	42
4.3	Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia opintojen tarjoamista valmiuksista kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen	44

4.4 Luokanopettajaopiskelijat toivoisivat opettajankoulutukselta konkreettisia keinoja kiusaamistilanteissa toimimiseen	48
5 Pohdinta	51
5.1 Keskustelu luokanopettajaopiskelijoiden pääkeinona toimia kiusaamistilanteissa	51
5.2 Luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia eri kiusaamistilanteisissa ovat vaihtelevia	52
5.3 Työkokemus koulussa ja opetusharjoittelut tärkeässä asemassa luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksien taustalla	54
5.4 Kiusaamistilanteissa toimimiseen kaivataan konkreettisia keinoja luokanopettajakoulutukselta	55
5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	56
5.6 Jatkotutkimusehdotuksia	58
Lähteet	60
Liitteet	66
Liite 1. Tietosuojaseloste	66
Liite 2. Kyselylomake	68

1 Johdanto

Lukuvuoteen kuuluu keskimäärin 190 koulupäivää. Näin ollen koko oppivelvollisuutensa aikana lapsi ja nuori viettää koulussa aikaa yhteensä noin 2090 päivää (Opetushallitus 2023). Perusopetuslaissa määriteltynä oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta ja päättyy poikkeuksia lukuun ottamatta 18-vuotiaana (Finlex). Tämän ajanjakson aikana kiusaaminen on koskettanut varmasti jollain tavalla jokaista ihmistä (Herkama 2012, 11). Vaikka kouluissa tapahtuva kiusaaminen on Suomessa 2010-luvulla ollut vähenemään päin, kokee 4.–5.-luokkalaisista 8 % ja 8.-luokkalaisista 6 % kiusaamista kerran viikossa (Kouluterveyskysely 2021). Tämä on huolestuttavaa, sillä opettajien tulisi pitää huolta siitä, että jokaisen oppilaan oppimisympäristö on turvallinen ja sen vuoksi kiusaamista ei tule hyväksyä missään muodossa (POPS 2014, 34).

Koska lapsen ja nuoren elämästä merkittävä osa vietetään koulussa, kouluympäristöllä on iso vaikutus kasvuun ja kehitykseen (Pyhältö, Karila & Lipponen 2013). Parhaimmillaan koulu tukee oppilaiden kehitystä ja suojaa mielenterveysongelmilta, sillä kouluympäristön tulisi tarjota sosiaalista tukea ja antaa oppilaille mahdollisuuksia jatkokoulutukseen sekä työelämään (Saminathen, Låftman & Modin 2020, 812). Mikäli koulu ei onnistu tarjoamaan turvallista oppimisympäristöä ja oppilas joutuu kokemaan siellä kiusaamista, riski oppilaan mielenterveyden ongelmiin kasvaa (Källmen & Hallgren 2021, 5) ja saattaa näin ollen vaikuttaa oppilaan kasvuun ja kehitykseen negatiivisesti.

Koulussa tapahtuvan kiusaamisen on todettu heikentävän kiusatun psykososiaalisen hyvinvoinnin lisäksi motivaatiota ja opiskelutaitoja. Kiusaaminen uhkaa lasten ja nuorten tarvetta kuulua joukkoon, vaarantaa oppimisympäristöä sekä loukkaa perustavalla tavalla lasten oikeuksia. Kiusaamisen vaikutukset eivät jää vain kiusaamishetkiin vaan sillä on kauaskantoisia vaikutuksia kiusatun elämään, mikä voi pahimmillaan johtaa yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. (Källmen & Hallgren 2021, 5; Pörhölä 2008, 1.) Koulussa tapahtuva kiusaaminen ei vaikuta vain yksilöihin vaan se heikentää myös koko koulun hyvinvointia (Hamarus 2006, 92). Hyvinvoinnin lisäämiseksi on erityisen tärkeää, että kiusaamistilanteessa osataan toimia oikealla tavalla.

Opettajien tehtävä on huolehtia siitä, että oppilaan oikeudet hyvinvoivaan kouluympäristöön toteutuvat. Kaikki koulun aikuiset ovat yhdessä vastuussa nuorten ja lasten hyvinvoinnista riippumatta aikuisen työnkuvasta tai suhteesta oppilaaseen. Mahdollisen kiusaamisen havaitseminen ja siihen puuttuminen kuuluvat opettajan velvollisuuksiin ja koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen tulee puuttua heti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 94; POPS 2014, 34.) Tutkimusten mukaan sekä opettajat että opettajaopiskelijat eivät kuitenkaan aina havaitse kiusaamista tai omaa tarpeeksi keinoja toimia kiusaamistilanteissa (Bauman & Del Rio 2006; Yoon, Bauman & Corcoran, 2020). Etenkin epäsuoraan kiusaamiseen (esimerkiksi kiusatun syrjimiseen) ei puututa yhtä paljon ja niin vakavasti kuin fyysiseen ja sanalliseen kiusaamiseen. Opettajaopiskelijoiden mukaan tämä voi johtua siitä, että opettajan täytyy reagoida fyysiseen kiusaamiseen välittömästi, toisin kuin epäsuoraan kiusaamiseen, joka voidaan helpommin sivuuttaa. Opettajaopiskelijat usein myös vähätelivät tapahtunutta kiusaamista uhrille ja kehottivat kiusattua löytämään uusia kavereita. (Bauman & Del Rio 2006, 225–226). Koska opettajat ovat vastuussa koulussa tapahtuvien kiusaamistilanteiden selvittämisestä, opettajankoulutuksen tulisi tarjota luokanopettajaopiskelijoille valmiuksia kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaiset valmiudet Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla on toimia kiusaamistilanteissa. Tutkimuksessa tutkitaan myös, mistä maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen ovat peräisin sekä heidän kokemuksiansa siitä, miten Turun yliopiston luokanopettajakoulutus valmistaa luokanopettajaopiskelijoita kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen. Lisäksi tutkimuksessa kartoitetaan, mitä lisätietoa luokanopettajaopiskelijat mahdollisesti toivovat opettajankoulutukselta kiusaamisen havaitsemisesta ja kiusaamistilanteissa toimimisesta kouluympäristössä. Vaikka kiusaamistilanteissa opettajien reaktiot voivat tuntua intuitiivisilta, tulisi tällaisissa tilanteissa toimiminen pohjautua koulutukseen. Oikeanlaisilla asenteilla, tiedoilla ja taidolla opettajat pystyvät vaikuttamaan koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen ja opettajankoulutus on paras paikka oppia näitä keinoja. (Bauman & Del Rio 2006, 226–227, 229.) Näin ollen valmistumisen kynnyksellä olevien luokanopettajaopiskelijoiden kannalta aiheen tutkiminen on tärkeää. Näin saadaan lisää tietoa sekä opettajankoulutuksen tarjoamista valmiuksista kohti luokanopettajan työtä että siitä, tulisiko luokanopettajakoulutusta mahdollisesti kehittää tässä aiheessa.

1.1 Kiusaaminen

Kiusaaminen on ilmiönä maailmanlaajuinen ja monessa maassa paljon tutkittu aihe (Hamarus 2006, 47; Markkanen, Välimaa & Kannas 2021, 24). Kiusaamiselle ei ole vain yhtä oikeaa yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Rigby, Smith & Pepler 2010, 5), mutta sen keskeiset tunnusmerkit ovat tahallaan aiheutettu ja toistuva kiusatun vahingoittaminen sekä vallan epätasapaino (Colpin, Bauman & Menesini 2021, 781; Olweus, 1993). Yksi tunnetuimmista kiusaamisen määritelmistä on Olweuksen monen tutkijan siteeraama määritelmä, jonka mukaan kiusaaminen on sitä, kun yksilöön kohdistuu toistuvasti tahallaan aiheutettua negatiivista toimintaa yhden tai useamman ihmisen toimesta (Olweus 1993).

Kiusaamiseen liittyy monia rooleja. Lapsi tai nuori voi olla kiusattu, kiusaaja, kiusaajan apuri, kiusaajan vahvistaja, kiusatun puolustaja tai ulkopuolinen "hiljainen hyväksyjä". Kiusaajan apuri liittyy "pääkiusaajan" mukaan omilla konkreettisilla teoillaan, kiusaajan vahvistaja ilmaisee positiivista huomiota kiusaajille esimerkiksi nauramalla tilanteelle tai kannustamalla heitä, kiusatun puolustaja asettuu kiusatun tueksi ja ulkopuoliset hiljaiset hyväksyjät vetäytyvät koko kiusaamistilanteesta pois. (Salmivalli, Kärnä & Poskiparta 2011, 406.) Kiusaajan käytös kiusaamistilanteessa nähdään aggressiivisena ja tahallaan aiheutettuna, mikä erottaa sen reaktiivisesta aggressiosta (Volk, Dane & Marini 2014, 329, 331). Kiusaaja voi toimia myös puolustakseen itseään, mikäli hän pelkää itse mahdollisesti joutuvansa kiusatuksi (Hamarus 2008, 47, 55).

Kiusaaminen käsitteenä kattaa alleen monia eri kiusaamisen muotoja. Kiusaamisesta voidaan esimerkiksi puhua joko epäsuorana tai suorana kiusaamisena (Hamarus 2008, 45). Suoralla kiusaamisella viitataan kiusatun fyysiseen ja sanalliseen satuttamiseen, kun taas epäsuorana kiusaamisena pidetään kiusatun syrjimistä ja hänen sosiaalisten suhteidensa vahingoittamista (Karahunen & Pörhölä 2007, 1). Toinen usein käytetty jako kiusaamisen muodoista on fyysinen kiusaaminen, sanallinen kiusaaminen sekä syrjiminen sosiaalisissa tilanteissa (Kristensen & Smith 2003, 480). Tässä tutkimuksessa jaottelemme kiusaamisen niin lähdekirjallisuuden (Hamarus 2008, 45, 71), kuin koulun arjessa koettujen sekä kuultujen kokemusten perusteella fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen.

1.1.1 Fyysinen kiusaaminen

Fyysisellä kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi kiusatun pahoinpitelyä, kuten lyömistä ja potkimista (Hamarus 2008, 45; Markkanen ym. 2021, 24), mutta se voi ilmetä myös toisen omaisuuden vahingoittamisena tai varastamisena. Fyysistä kiusaamista voidaan kutsua suoraan myös fyysiseksi väkivallaksi tai fyysiseksi aggressioksi (Hamarus 2008, 53.) Fyysinen kiusaaminen on kiusaamisen muodoista näkyvin ja se aiheuttaa kiusatulle usein myös näkyviä jälkiä. Fyysisen kiusaamisen tilanteessa kiusaajat kuitenkin usein uhkailevat kiusattua, jotta uhri ei kertoisi asiasta eteenpäin (Karhunen & Pörhölä 2007, 1,2.) Näin ollen fyysinen kiusaaminen ei välttämättä tule heti muiden ihmisten tietoon ja uhkailun kautta yhdistyy helposti myös psyykkiseen kiusaamiseen. Kiusaaja voi myös niin sanotusti delegoida väkivallan teon toisen oppilaan tekemäksi (Hamarus 2008, 55).

Fyysinen kiusaaminen voi siis ilmetä säännöllisesti toistuvilla pienillä tai isoilla fyysisillä vahingoiteilla, mutta myös ns. ”räjähtävänä kiusaamisena” eli äkillisinä fyysisinä päälle käymisinä. Vaikka kiusaamisen yhtenä määritelmänä on pidetty sen toistuvuutta (Colpin, Bauman & Menesini 2021, 781; Olweus, 1993), ovat tutkimuksissa kiusaamisen muotoja kuvailleet oppilaat määrittäneet äkillisen kertaluontoisen fyysisen päälle käymisen myös yhdeksi kiusaamisen muodoksi. Väkivaltainen päälle käyminen saattaa toimia alkuna kiusaamiselle tai päätyä myös pitkään jatkuneen kiusaamisen lopputilanteeksi. Räjähävän fyysisen kiusaamisen taustalla on voinut olla pieniä erimielisyyksiä tai muuten kiusaajan mielestä harmillista toimintaa, kuten liikuntatunnilla häneen osunut pallo. Samalla kuitenkin räjähtävän fyysisen kiusaamisen taustalla ei välttämättä ole mitään henkilökohtaista uhria vastaan, vaan se voi kohdistua täysin sattumanvaraiseen henkilöön ilman näkyvää syytä. Kun kiusaamisessa on aina kyse vallan väärinkäytöstä, toimii fyysinen kiusaaminen ja erityisesti räjähtävä fyysinen kiusaaminen vahvasti oman sosiaalisen aseman pönkittämisenä sen näytösmäisyyden sekä pelottavuuden takia. (Hamarus 2008, 53–55.)

1.1.2 Psyykkinen kiusaaminen

Tässä tutkimuksessa puhutaan psyykkisestä kiusaamisesta, johon luetaan aikaisemmin mainitut sanallinen kiusaaminen, epäsuora kiusaaminen sekä syrjiminen sosiaalisissa tilanteissa. Sanallinen kiusaaminen voi olla suoraa kiusaamista, kuten kiusatulle päin naamaa sanottuja uhkauksia ja ilkeitä loukkauksia. Tällaista toimintaa voidaan myös vahvistaa esimerkiksi erilaisilla

eleillä, kiusattua matkimalla tai häntä tönimällä. Näiden tekojen tarkoituksena on saada kiusatulle halveksuttu olo ja jälleen kerran vahvistaa kiusaajan valta-asemaa kyseisessä yhteisössä. Sanallinen kiusaaminen saattaa ilman siihen puuttumista kehittyä ja laajentua vielä vakavampiin loukkauksiin tai muihin kiusaamisen muotoihin, kuten sosiaaliseen eristämiseen tai fyysiseen väkivaltaan. Epäsuorasta kiusaamisesta puhutaan silloin, kun kiusatusta levitetään valheita tai ilkeitä juoruja ja näin ollen yritetään saada muut kääntymään kiusattua vastaan (Hamarus 2008, 46–47.)

Sosiaalisissa tilanteissa syrjimisellä kiusaaja tai kiusaajat jättävät kiusatun tarkoituksella ryhmän ulkopuolelle ja huomiotta (Kristensen & Smith 2003, 480; Markkanen, ym. 2021, 24). Tällainen tilanne alkaa usein kyseisen oppilaan välttelemisenä jonkin yksittäisen oppilaan tai hänen lähipiirinsä toimesta ja lopulta syrjitty oppilas saattaa olla koko yhteisön ulkopuolelle sulkema. Tähän on olemassa oma käsitteensä, ostrakismi. Yleistä syrjimällä ja eristämällä tapahtuvassa kiusaamisessa on se, että kiusattua koitetaan vältellä kaikin tavoin jostain keksitystä ”oppilaan erilaisuutta” korostavasta syystä. Tämä voi näkyä jopa kiusatun tavaroiden välttelemänä, fyysisenä eristämisenä (esimerkiksi jonkinlaisen pakoleikin kautta) sekä niin, että kiusatun pariin tai ryhmään joutumista pidetään ikävänä asiana. Tämän tyyliiset sisällöt lähtevät leviämään yhteisön sisällä usein tehokkaasti ja myös sivustaseuraajat eivät usein uskalla olla kiusatun kanssa tekemisissä, peläten itsekkin joutuvansa syrjinnän kohteeksi. (Hamarus 2008, 47–51.) Pitkään ostrakismia kokeneet ovat usein alttiimpia väkivaltaisuuteen tai radikalisoitumiseen mahdollisesti yksinäisyyden aiheuttaman alentuneen toimintakyvyn ja kriisinkestävyysden takia, mikä on uhka niin yksilön kuin koko yhteiskunnan turvallisuudelle (Heikkinen, Tuominen, Junttila & Huttu 2023).

1.1.3 Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen

Sosiaalisen median käyttö on viimeisen 10–15 vuoden aikana kasvanut räjähdysmäisesti ja sen suosio etenkin nuorten keskuudessa perustuu helppoon yhteydenpitoon niin kavereiden kuin perheen kanssa (Craig ym. 2020, 101). Vaikka sosiaalisella medialla on paljon hyvä puolia, sen käyttö jokapäiväisessä elämässä altistaa myös siellä esiintyville ongelmille. Sosiaalisen median käyttö on addiktoivaa, sillä se tuottaa aivoissa dopamiinia eli mielihyvähormonia. Sosiaalisen median aiheuttama dopamiinikoukku onkin verrattavissa myös muiden riippuvuuksien aiheuttamaan hetkelliseen mielihyvän tunteeseen (Macit, Macit, & Gungör 2018, 883.) Liiallinen ja

sitä kautta ongelmalliseksi muodostunut sosiaalisen median käyttö lisää nuoren riskiä toimia sosiaalisessa mediassa aggressiivisesti ja kiusaajan roolissa (Craig ym. 2020, 101).

Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa voi ilmetä esimerkiksi loukkaavilla viesteillä, ilkeiden juorujen tai yksityisasioiden levittämisenä, kiusatusta luvattomien julkaisujen tekemisenä, luvatta otettujen kuvien tai videoiden levittämisenä, kuvien tai videoiden manipuloimisena, loukkaavina kommentteina kiusatun julkaisuihin tai erilaisista ryhmistä tai yhteisöistä poistamisena (Scheithauer, Schultze-Krumbholz, Pfetsch, & Hess 2021, 126–127). Yleisesti kyseisessä ympäristössä kynnyks loukkaavaan toimintaan on matalampi kuin kasvotusten, sillä toisen reaktiota ei joudu kohtaamaan välittömästi tai edes ollenkaan. Myös kiinni jäämisen riski on sosiaalisessa mediassa tapahtuvalle kiusaamiselle pienempi kuin kasvokkain tapahtuvalle kiusaamiselle, erityisesti jos kiusaaja ei toimi sosiaalisessa mediassa omalla nimellään vaan ns. anonyymina tai väärennetyn profiilin takaa. Kiusaamisen teot voivat myös olla sen verran hienovaraisia, etteivät ne vielä täytä esimerkiksi kunnianloukkauksen määritelmää. (Craig ym. 2020, 101; Kaski & Nevalainen 2017, 12–13.) Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen ongelmallisuutta lisää myös se, että sitä voi tapahtua jatkuvasti ja kaikkialla, jolloin kiusattu ei pääse tilanteita pakoon edes kotonaan. Laajan käyttäjäkunnan vuoksi kiusaaminen leviää myös helposti ja nopeasti (Slonje & Smith 2008, 147, 148.) Näin ollen ensin vain sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen voi myös siirtyä kouluun ja oman luokan sisällä levitä nopeasti, sekä saada mukaan myös koulun muita oppilaita.

Vuonna 2022 julkaistiin *Some ja nuoret*- katsaus, jossa 13–29-vuotiaiden tutkimukseen vastanneiden suomalaisten mukaan viisi suosituinta nuorten sosiaalisen median alustaa ovat Whatsapp, Youtube, Instagram, Snapchat ja Tiktok. Kyselyyn vastanneista 34 % oli kokenut itse jonkinlaista kiusaamista ja 74 % oli nähnyt kiusaamista sosiaalisessa mediassa. (Weissenfelt & Nisula 2022.) Näissä kaikissa palveluissa suurin osa, ellei jopa kaikki sosiaalisessa mediassa ilmenevät kiusaamisen muodot ovat mahdollisia. Kaikissa kyseisissä sosiaalisen median alustoissa julkaisuista ja kommentteista voidaan tykätä, sekä jakaa eteenpäin. Sosiaalisessa mediassa erityisesti paljon reaktioita aiheuttavat asiat leviävät hyvin nopeasti ja näin ollen kiusaamisen tunnusmerkit täyttävää sisältöä näkee usein. Mikäli tähän ei puututa, tämän kaltainen toimintakulttuuri normalisoituu ja voi toimia kiusaajan toimintaa edistävänä tekijänä. Mikäli kiusaaja saa suosiota toiminnallaan, esimerkiksi paljon tykkäyksiä kirjoittamaansa kommenttiin, hän kokee valta-asemansa kasvavan, mikä kannustaa kiusaajaa edelleen jatkamaan toimintaansa.

(Craig ym. 2020, 101; Kaski & Nevalainen 2017, 13.) Sosiaalisessa mediassa yleisö kiusaamiselle on esimerkiksi kouluympäristöä huomattavasti laajempi ja näin ollen kiusaajalle suosion suuren määrän mahdollisuus saattaa toimia houkuttelevana vaihtoehtona toimia loukkaavasti virtuaalisessa ympäristössä. Lisäksi sosiaalisesta mediasta löytyy paljon mahdollisia kohteita kiusaamiselle, jolloin todennäköisyys sille, että sosiaalisen median kanavista löytyy joku, kenen toiminta saa kiusaajassa aikaan reaktioita on suurempi verrattuna esimerkiksi kouluympäristöön.

1.1.4 Kiusaamisen vastaiset kampanjat osana yhteiskunnallista keskustelua

Viime vuosina kiusaamisen vastaisuutta on pyritty tuomaan yhteiskunnalliseen keskusteluun myös erilaisten kampanjoiden kautta. K-Marketit julkaisivat vuonna 2021 Kiusaamisvapaa vyöhyke -kampanjan, mikä palkittiin Kansanterveyspalkinnolla vuonna 2022. Kampanjassa on mukana lähes kaikki Suomen noin 800 K-Marketia ja siinä periaatteena on se, että kauppa tarjoaa tarvittaessa turvallisen paikan kiusatulle lapselle ja nuorelle. (Niskanen 2022.) Mannerheimin lastensuojeluliitto toimii kampanjassa K-Marketien kumppanina tarjoamalla heille neuvoja ja ohjeita kiusaamistilanteiden kohtaamiseen sekä niiden ehkäisemiseen (K-Ruoka 2023).

Et ole yksin -kampanja pyrkii puolestaan ehkäisemään ja puuttumaan kiusaamiseen, väkivaltaan ja seksuaaliseen häirintään urheilumaailmassa. Hanke on Väestöliiton tuottama ja siinä on mukana useita suomalaisia lajiliittoja sekä Olympiakomitea. Et ole yksin- on kohdennettu tuki-palvelu, joka tarjoaa tietoa ja tukea seuroille, harrastajille, urheilijoille ja vanhemmille, sekä hanke on myös tuottanut verkkokursseja sekä helposti käytettäviä materiaaleja. Epäasiallista kohtelua kokeneet voivat ottaa myös yhteyttä chat- tai puhelinpalveluun. (Bäck & Lappalainen 2023.) Tämän kaltaiset kiusaamista sekä häirintää ehkäisevät ja niihin puuttumiseen työkaluja tarjoavat hankkeet muistuttavat, että kiusaamisen ja häirinnän vastaiseen työhön tarvitaan koko yhteiskunnan panosta, eikä asia ole vaan koulujen ja kotien vastuulla.

1.2 Koulussa tapahtuva kiusaaminen

Kouluympäristö voi pahimmillaan olla joillekin oppilaille paikka, jossa kiusaamisen vuoksi koetaan ahdistusta ja siitä johtuvia mielenterveysongelmia (Källmen & Hallgren 2021, 4). Koulussa tapahtuva kiusaaminen on yhteisöllinen ilmiö, jota tapahtuu lähes jokaisessa koulussa

(Hamarus 2006, 92). Koulussa tapahtuvalla kiusaamisella tarkoitetaan sitä, että yksi tai useampi oppilas toistuvasti loukkaa ja syrjii toista koulun oppilasta, joka ei pysty tai osaa puolustautua. Kiusattu esimerkiksi jätetään jatkuvasti koulussa ryhmän ulkopuolelle ja kiusatulle tehdään toistuvasti selväksi, että hän ei riitä omana itsenään (Pöyhönen 2021). Kiusaamista voi tapahtua koulumatkalla tai koulun alueella koulupäivän aikana. Koulussa alkanut kiusaaminen voi jatkua myös kouluajan ulkopuolella. (Hamarus 2006, 128.) Kiusaamiseen liittyvien vuorovaikutusprosessien tulkinta saattaa myös oppilaiden kesken vaihdella ja sama tilanne tai teko voi vaikuttaa eri osapuolille erilaisena johtuen esimerkiksi ryhmän keskeisistä jaetuista merkityksistä sekä tulkintojen eriytyemisestä. Kun kiusaaminen jatkuu pitkään, se ylläpitää ja vahvistaa haitallisia valtarakenteita oppilasryhmien keskuudessa. Tämän vuoksi kiusaamisen poistamiseen kouluympäristöstä tarvitaan tavoitteellista ja sitkeää työtä, sillä kyseessä on koko vertaisryhmään vaikuttava ongelma. (Herkama, Harjuniemi, Repo & Valkiaranta, 2023, 44.)

Koulussa tapahtuvaa kiusaamista on aiheena tutkittu 1970-luvulta lähtien. Tuoreimman koulu-terveyskyselyn (2023) mukaan n. 6–9 % suomalaisista 4.–5.- sekä 8.–9.- luokkalaisista peruskoululaisista kokee kiusaamista vähintään kerran viikossa. Aikaisempiin vuosiin verrattuna kiusaaminen on hieman lisääntynyt. Tytöistä 4.–5.-luokkalaiset kokivat kyselyn perusteella hieman enemmän kiusaamista kuin pojat, mutta muissa kohderyhmissä pojat kokivat tulosten perusteella enemmän kiusaamista. (THL Koulu-terveyskysely, Helenius & Kivimäki 2023.) Myös muut tutkimukset osoittavat, että pojat kokevat koulussa kiusaamista tyttöjä enemmän. Pojat myös toimivat todennäköisemmin kiusaajan roolissa kuin tytöt. (Garandau, Lee, & Salmivalli 2014, 1128, Markkanen, ym. 2021, 24, 26.) Kiusaamisen muodoista poikiin kohdistuu enemmän fyysisistä väkivaltaa, kun taas tytöt kokevat enemmän esimerkiksi porukan ulkopuolelle jättämistä ja juorujen levittämistä (Markkanen, ym. 2021, 24, 26).

Jatkuva koulussa tapahtuva kiusaaminen vaikuttaa kiusaamisen kohteeksi joutuneen oppilaan koulunkäyntiin monella tavalla. Se on suuri riskitekijä niin kiusatun kuin kiusaajan lapsen ja nuoren kasvuun (Pörhölä 2008, 12). Esimerkiksi heikot kouluarvosanat, huono itsetunto, poissaolojen suuri lukumäärä, masentuneisuus ja eristäytyneisyys ovat havaittuja seurauksia pitkään jatkuneesta kiusaamisesta (Dupper 2013, 7). Koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta seuraavien mielenterveyden ongelmien on todettu jatkuvan myös aikuisiällä. Sairastuminen on usein seurausta pitkään jatkuneesta ulkopuolisuuden tunteesta ja tästä aiheutuu niin inhimillisiä kuin

taloudellisiakin kustannuksia ennen kaikkea yksilölle, mutta myös yhteiskunnalle. Jatkuva ulkopuolisuuden tunne lisää todennäköisyyttä itsetuhoisuuteen tai aggressiiviseen käytökseen. Myös riskit rikollisuuteen ja radikalisoitumiseen kasvavat, kun ulkopuolisuuden kokemukset voivat saada ajattelemaan, että itsensä pitää saada näkyväksi keinolla millä hyvänsä. (Heikkinen, Tuominen, Junttila & Huttu 2023.) Kiusaajien käyttäytyminen läheisiä ja koko yhteiskuntaa kohtaan on todettu olevan myös aikuisiällä muita ihmisiä negatiivisempaa. Yllä mainittujen seurausten kannalta hälyttävimmät koulussa tapahtuvan kiusaamisen osallisuuden muodot ovat jatkuva toisten kiusaaminen tai toistuva kiusattuna oleminen sekä toiminen molemmissa rooleissa: niin kiusaajana kuin kiusattuna (Pörhölä 2008, 4, 5).

Koulussa tapahtuva kiusaaminen on jatkuvasti esillä mediassa esimerkiksi uutisoinnin tai ihmisten sosiaalisessa mediassa jakamien omakohtaisten kokemusten kautta, mutta sen huomaaminen koulun arjessa voi olla vaikeaa. Moni suomalainen peruskoululainen kokee, että koulun aikuiset ei eivät ole tietoisia koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. (Herkama 2012, 6, 11, 13.) Samat oppilaat saattavat kokea kouluympäristössä kiusaamista jopa vuosia, mikäli opettajat eivät osaa toimia kiusaamistilanteissa oikein. Kiusaamisvastaista työtä on tehty muun muassa muokkaamalla perusopetuslakia ja vahvistamalla kansallista kiusaamisenvastaista toimenpideohjelmaa. (Herkama 2012, 11, 13.) Myös koulut laativat suunnitelmia kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi sekä kiusaamistilanteissa toimimiseen (Hamarus 2006, 13).

1.3 KiVa koulu valtakunnallisena ja kansainvälisenä kiusaamisenvastaisena ohjelmalla

KiVa koulu eli Kiusaamisen Vastainen koulu on valtakunnallinen ohjelma, joka kehitettiin Turun yliopistossa vuonna 2007 ja sen tavoitteena on ehkäistä sekä vähentää koulussa tapahtuvaa kiusaamista. KiVa koulun mukaan ohjelmassa on Suomessa mukana yli 900 koulua. Myös ulkomailla KiVa koulua käytetään yli 20 maassa. KiVa-ohjelma koostuu erilaisista lukuvuoden aikana pidettävistä KiVa-oppitunneista, henkilökunnan kokouspäivistä, vanhempainilloista ja tarpeen vaatiessa yksittäisiin oppilaisiin kohdennetuista toimenpiteistä. Oppitunneilla käytetään eri KiVan tuottamia materiaaleja, esim. videopätkiä, sovelluksia, pelejä ja tehtäviä. Kouluihin myös ohjeistetaan perustamaan KiVa-tiimi, johon kuuluu vähintään kolme opettajaa tai muuta koulun aikuista, jotka toimivat toiminnan koordinoijina sekä yhteyshenkilöinä. Kohdennetut

toimenpiteet eri kiusaamistilanteiden ilmetessä ovat ohjelman mukaan esimerkiksi selvittämiskeskustelut, keskustelu muutaman kiusatun oppilaan luokkakaverin kanssa ja tilanteen seuranta. (Kiva Koulu 2023)

KiVa koulu on teettänyt tutkimuksia koulussa tapahtuvan kiusaamisen tilanteesta, sekä Kiva-ohjelman vaikuttavuudesta niin Suomessa kuin ulkomailla. Vuodesta 2009 saakka kerätyissä kyselyissä ohjelmaan osallistuneilta kouluilta tulee ilmi, että KiVan kautta on saatu mm. vähennettyä kiusaamista sekä lisättyä kouluhyvinvointia. (Kiva Koulu 2023.) Ohjelman on todettu Suomessa vähentävän koulussa tapahtuvaa kiusaamista parhaiten 4–6- luokkalaisilla (Pöyhönen 2021). Tutkimuksessa koskien KiVa koulun käytön lopettaneita kouluja käy ilmi, että haastateltavat opettajat kokivat esimerkiksi selvittämiskeskustelut ja niiden lisäksi järjestettävät seurantakeskustelut oppilaiden kanssa suhteellisen tehokkaiksi kiusaamisen loppumisen kannalta (Sainio 2014, 22).

Tämä on kuitenkin ristiriidassa yleisen keskustelun kanssa siitä, miten tehokkaaksi KiVa ja sen toimintamenetelmät on koettu kiusattujen oppilaiden keskuudessa. Yle julkaisi 2019 artikkelin, missä kiusaamisvastaista työtä tekevä Tina Holmberg-Kalenius kertoo kiusattujen oppilaiden ja heidän vanhempiansa suurilta osin negatiivisia kokemuksia KiVasta. Traumaattisia tilanteita kiusatulle on artikkelin mukaan tullut mm. kiusaajien ja kiusatun yhteisistä selvittelykeskusteluista, joissa kiusattu on usein yksin oman näkökulmansa kanssa ja pahimmillaan joutuu pyytämään kiusaajilta anteeksi näiden kertoessa yhteisenä sovittua tarinaa tapahtumista. Monella kiusatulla on se kokemus, että keskusteluissa asiat sovitaan näennäisesti ilman, että kiusaaminen oikeasti loppuu. (Munukka & Kurki 2019.) Vaikuttaa siis siltä, että mikäli opettajat eivät ole KiVa koulun ohjeistusten kanssa tarkkoina ja osaa toimia kiusaamistilanteissa oikein, ohjelman tarkoitus saattaa mennä pahasti pieleen. Kiusaamisen vastaiset ohjelmat eivät toimi, mikäli opettajat ovat epävarmoja siitä, miten kiusaamistilanteessa tulee toimia (Bauman & Del Rio 2006, 226).

1.4 Kiusaamisen havaitseminen

Kiusaamisen havaitseminen tarkoittaa sitä, että huomaa joko omin silmin kiusaamistilanteen tai saa tiedon siitä joidenkin epäsuorien merkkien tai vihjeiden kautta, jolloin aikuinen on tietoinen kiusaamistilanteesta tai sen todennäköisestä mahdollisuudesta. Kiusaamisen havaitseminen on haastavaa suurimmaksi osaksi siksi, että tekoja yritetään usein piilottaa koulun aikuisilta eikä

niihin yleensä ryhdytä suoraan heidän näköyhteytensä päässä, kuten oppitunneilla. Kiusaamisen teot saattavat olla myös pieniä, lähes huomaamattomia ja kestoaltaan lyhyitä, kuten ohimennen tönäisy, katse tai yksittäinen solvaus. Nämä kaikki kuitenkin tuntuvat kohteesta pahalta, etenkin toistuessaan päivittäin useita kertoja. Havaitsemisen tekee haasteelliseksi myös kiusaamisen ja kaverillisen kiusoittelun erottaminen, sillä molempiin saatetaan käyttää usein yllättävänkin samankaltaisia sanoja tai tekoja. (Karhunen & Pörhölä 2007, 2.)

Kiusaamistilanne saattaa olla myös kiusatusta hieman epäselvä, jos hänen ja kiusaajan suhde on jotain ystävyuden ja ilkeilyn rajamailla. Tällaisessa tilanteessa kiusaajan mukava käytös saattaa siis yllättäen vaihtua toista satuttavaan toimintaan ja päinvastoin, jolloin kiusattu ei välttämättä itsekään pidä toimintaa suorana kiusaamisena ja muiden on myös haastavaa huomata tilanteen vaativan puuttumista. (Kaski & Nevalainen 2017, 106.) Näin ollen esimerkiksi ainoastaan syrjinnästä ja ulkopuolelle jättämisestä koostuvaa kiusaamista voi olla hankalaa huomata niin edellä mainituista kuin muistakin syistä. Kiusatut saattavat itse kokea, ettei heille löydy yhteisöstä (esimerkiksi omasta luokasta) ystäviä. Ulkopuolelle jätetty oppilas saatetaan joskus ottaa hetkellisesti mukaan ns. ”paremman puutteessa” ja kiusatulle harvoin sanotaan mitään kasvotusten, vaan syrjijä tapahtuu hienotunteisemmin. Kiusattu saattaa kokea myös mukaan ottavaa eristämistä. Tällaisessa tilanteessa kiusattu on tavallaan mukana ”meistä” koostuvassa ryhmässä, mutta hänelle jatkuvasti erilaisin keinoin osoitetaan ryhmään kuulumattomuutta esimerkiksi pilkkaamalla ja yhteisistä leikeistä tai tapahtumista ulkopuolelle jättämisellä. (Hamarus 2008, 47–51.)

Koulukiusaamisen havaitsemiseen liittyen on esiintynyt huolestuttavan korkeita lukuja vuosien 2010–2011 Kouluterveyskyselyiden mukaan. Kyselyissä jopa 70 % kiusatuiksi tulleista vastaajista kertoi, että kukaan koulun aikuinen ei ollut puuttunut kiusaamiseen kuluneen lukuvuoden aikana. Oppilailla voi myös olla sellainen mielikuva, että koulun henkilöstöä ei kiinnosta puuttua kiusaamiseen, vaikka asia ei olisikaan näin. Kiusaamistilanteissa toimiminen vaatii sen, että itse kiusaaminen pystytään havaitsemaan. Kyseiset tulokset voivat johtua juuri havaitsemisen haasteista tai toisaalta myös keinottomuudesta toimia kiusaamistilanteissa. Tämän takia olisi hyvin tärkeää, että kaikki eri opettajankoulutukset ja jokainen koulu työpaikkana kävisivät läpi säännöllisesti kiusaamisen havaitsemista ja erilaisia tapoja toimia kiusaamistilanteissa, ettei mikään kiusaamistapaus jäisi selvittämättä osaamisen puutteen takia. Opettajan epäröinti kiusaamistilanteessa saattaa johtua myös pelosta sitä kohtaan, mitä kaikkea tilanteen selvittelystä voi

seurata. Asiaan syventyessä päivänvaloon saattaa tulla kiusaamisen lisäksi myös muita haastavia asioita oppilaisiin ja mahdollisesti jopa kotioloihinkin liittyen. Yksi opettajaa jännittävä asia voi olla myös se, miten niin kiusaajan kuin kiusatunkin vanhemmat reagoivat asiaan. Kiusaamistilanteen selvittelyn haasteellisuus ja ylipäättään kiusaamisen ilmeneminen omien oppilaiden kesken voi tuntua ammatilliselta epäonnistumiselta, mutta kiusaamistilanteissa oikeanlainen toimiminen on kaikesta huolimatta osa opettajan ammatillisia velvollisuuksia sekä eettisiä periaatteita. (Hamarus 2008, 90; Herkama 2012, 13.)

1.5 Suositeltavia tapoja kiusaamistilanteissa toimimiseen

Opettajan tehtävä on pitää huolta siitä, että kiusaava oppilas muuttaa käyttäytymistään. Kiusaajan tapojen muuttaminen on mahdollista vain, jos ymmärtää kiusaamisen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Kiusaaminen ei ole vain kiusaajan ja kiusatun välinen ilmiö, vaan ryhmä on aina jollain tavalla siinä mukana. Toisin sanoen koko luokka liittyy tavalla tai toisella luokassa tapahtuvaan kiusaamiseen. (Pöyhönen 2021.) Yksi toimivimmista tavoista toimia kiusaamistilanteissa tai jo ennaltaehkäistä luokassa tapahtuvaa kiusaamista on oppilaiden empatian tunteen vahvistaminen (Pöyhönen 2021) esimerkiksi tunnekasvatustunneilla. Kiusaamistapauksissa empatiakyky on avainasemassa muun muassa siten, että empatiakyvyn vähäinen määrä lisää taipumusta kiusata muita, kun taas hyvällä tasolla oleva empatiakyky edistää taipumusta puolustaa kiusattua (Garandeau, Laninga-Wijnen, & Salmivalli 2022, 515). Empatiakyvyn vahvistamisen lisäksi on hyvä harjoitella sosiaalisia taitoja ja tehdä hyvät teot näkyviksi. On myös tärkeää tuoda näkyväksi se, miltä koulukiusatuiksi joutuvista voi mahdollisesti kiusaaminen tuntua ja mitä siitä voi kiusatuille seurata. Luokkakavereiden on helpompi asettua kiusatun oppilaan asemaan, kun tämän kokemus tuodaan tavalla tai toisella näkyväksi. Ryhmä, jossa harjoitetaan myötäelämistä ja ollaan empaattisia myös lisää empatiaa ja vähentää kiusaamista. Hyvä luokkahenki ehkäisee kiusaamista, joten sitä kannattaa edistää aktiivisesti myös muilla keinoilla, kuten ryhmäyttämällä ja muiden yhteisten kivojen asioiden keksimisellä. (Lämsä 2009, 79; Pöyhönen 2021.)

Koulun henkilökunnan ja oppilaiden huoltajien kiusaamisen vastaiset asenteet ovat merkittävässä roolissa niin kiusaamisen esiintymiselle kuin oppilaiden osoittamalle vertaistuelle kiusatuksi joutuneille. Jokaisessa oppilaitoksessa tulee olla suunnitelma kiusaamistilanteissa toimi-

miseen ja ne saattavat keskenään hieman vaihdella, mutta on monia keinoja, jotka sopivat käytettäväksi suurimpaan osaan kiusaamistapauksista. Opetushallitus on koonnut nettisivuilleen listan keinoista, joita olisi tärkeää käyttää kiusaamistapauksen ilmetessä. Ensin tulee selvittää kaikki kiusaamiseen liittyvät tapahtumat ja teot jokaisen osapuolen kanssa erikseen ja mahdollisten sivustaseuraajien näkökulmat tulee myös huomioida. Niin kiusatun kuin kiusaajankin huoltajille tulee ilmoittaa välittömästi kiusaamistilanteen ilmetessä tai edes sitä epäiltäessä ja kaikkien osapuolten kanssa tulisi pyrkiä järjestämään yhteinen keskustelu asiasta. Kiusaajalle tulisi myös antaa mahdollisuus anteeksipyyntöön. Vaikka asia olisi saatu selvitettyä, tulee tilannetta edelleen seurata ja varmistaa ettei kiusaaminen enää jatku tai ala uudestaan. Tilanteeseen sopivien kurinpitokeinojen käyttäminen sekä oppilashuollon eri palveluiden hyödyntäminen ovat myös tärkeitä muistettavia asioita. Erilaisia kurinpitokeinoja kouluissa ovat esimerkiksi kasvatuskeskustelu, jälki-istunto, siivousvelvoite tai kirjallinen varoitus. Oppilashuollon palveluita ovat esimerkiksi kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja koulupsykologi. Joissain tapauksissa on otettava yhteyttä jopa sosiaalihuoltoon tai poliisiin. Koulun vaihtaminen kiusaamisen takia on viimeinen vaihtoehto, jota ennen kaikki muut toimenpiteet kiusaamisen lopettamiseen ja ehkäisemiseen on tehtävä. (Opetushallitus 2024.)

2 Tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaiset valmiudet Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla on toimia eri kiusaamistilanteissa. Lisäksi tutkimuksessa tutkitaan, mistä luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet ovat peräisin ja miten he kokevat Turun yliopiston luokanopettajakoulutuksen valmistaneen heitä kiusaamisen havaitsemiseen sekä kiusaamistilanteissa toimimiseen. Näiden lisäksi tutkimuksessa halutaan selvittää, mitä lisätietoa luokanopettajaopiskelijat toivoisivat luokanopettajakoulutukselta kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen. Tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimusongelmiin:

1. Millaiset valmiudet Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla on toimia kiusaamistilanteissa?
2. Mistä Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen ovat peräisin?
3. Miten Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijat kokevat luokanopettajakoulutuksen valmistaneen heitä kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen?
4. Mitä lisätietoa Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijat toivoisivat luokanopettajakoulutukselta kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen?

Tässä tutkimuksessa oletetaan maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksien toimia kiusaamistilanteissa olevan heikot, sillä Turun yliopiston opettajakoulutuslaitoksen opetussuunnitelmassa ei ole sellaista pakollista kurssia, joka suoraan käsittelee monipuolisesti kiusaamistilanteissa toimimista. Luokanopettajakoulutuksen opetussuunnitelman kurssit "Yhteisenä työnä kouluhyvinvoinnin vahvistaminen sekä "Opettajan vuorovaikutustaidot" käsittelevät aihetta vain jonkin verran (TY, OKL, ops, 2022–2024). Hypoteesia vahvistaa se, että aiemman tutkimuksen mukaan luokanopettajaopiskelijoilla ei ole riittäviä keinoja toimia epäsuorissa kiusaamistilanteissa (Bauman & Del Rio 2006). Koska Turun yliopiston opettajakou-

lutuslaitos ei tarjoa sellaista kurssia, joka monipuolisesti käsittelee kiusaamistilanteiden ratkomista, tässä tutkimuksessa oletetaan myös, että maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen ovat peräisin mahdollisista kiusaamistilanteiden kokemisesta omana kouluaikana tai työelämässä. Samasta syystä Turun luokanopettajakoulutuksen oletetaan valmistaneen opiskelijoita heikosti kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen. Näin ollen tutkimuksessa oletetaan myös, että luokanopettajaopiskelijat tarvitsisivat lisää konkreettisia keinoja toimiakseen kiusaamistilanteissa, joita tutkimukset ovat osoittaneet toimiviksi (Lämsä 2009; Opetushallitus 2024; Pöyhönen 2021).

3 Menetelmä

Tutkimus toteutettiin sekä laadullista että määrällistä tutkimusmenetelmää hyödyntäen. Menetelmiä yhdistelemällä sai selkeämmän ja kokonaisvaltaisemman ymmärryksen tutkittavasta aiheesta verrattuna vain yhden menetelmän käyttämiseen (Cohen, Manion & Morrison 2018, 32.) Tutkimuksessa painotettiin laadullista menetelmää, sillä tutkimuksessa tutkittiin luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia (Puusa & Aaltio 2020). Tutkimusmenetelmän valintaa ohjasi myös se, että tutkimuksesta haluttiin saada mahdollisimman monipuolisia ja kuvailevia tuloksia luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksista toimia kiusaamistilanteissa (Tuomi & Sarajärvi 2012, 85). Määrällisen osuuden tavoite oli saada tietoa siitä, miten luokanopettajaopiskelijat kokevat luokanopettajakoulutuksen valmistavan heitä koulukiusaamistapauksiin. Laadullisen osion avoimet kysymykset tukevat myös tätä ongelmaa.

3.1 Osallistujat

Tutkimuksessa tutkittiin Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoita Turun ja Rauman kampuksilta. Tutkimuksen kohteeksi valittiin maisterivaiheen opiskelijat, sillä heidän opintonsa ovat pidemmällä ja valmistuminen luokanopettajaksi lähempänä kuin kandidaatin vaiheen opiskelijoilla. Maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla on enemmän kokemusta koulussa työskentelystä, sillä he ovat suorittaneet jo vähintään kaksi opetusharjoittelua. Suurin osa saattaa olla tähän mennessä käynyt kokeilemassa myös luokanopettajan sijaisena toimimista. Kiusaamistilanteiden havaitseminen ja niihin puuttuminen tapahtuvat koulun arjessa, joten kokemus siellä toimimisesta auttaa tutkimuskyselyyn vastaamisessa. Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijat suorittavat kolme opetusharjoittelua Turun Normaalikoulussa. Normaalikouluilla on omat suunnitelmat häirintä- ja kiusaamistapauksiin ja opetusharjoittelijat saavat koulutusta kiusaamistilanteiden ratkomiseen (Turun Normaalikoulun opetussuunnitelma). Kiusaamistilanteiden ratkaisemiseen saatava koulutus riippuu tutkijoiden omien kokemusten mukaan paljon luokasta, jossa harjoittelu suoritetaan. Kiusaamistilanteiden esiintyminen eri luokkien välillä ja ohjaavan opettajan tapa ohjata näitä tilanteita saattaa vaihdella paljon. Toiset harjoittelijat saavat ohjaajalta paljon vinkkejä ja hoitavat heidän harjoittelunsa aikana ilmenevät oppilaiden väliset haasteet, kun taas toisessa ääripäässä ohjaava opettaja huolehtii näistä aina itse, eikä harjoittelija saa tilanteiden ratkaisemisesta omakohtaista kokemusta tai tietoa edes teoriassa.

Sähköinen tutkimuslomake lähetettiin Turun kampuksen maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoille sähköpostilistojen kautta sekä kaikille Rauman kampuksen luokanopettajaopiskelijoille, sillä Rauman kampuksella ei ole erillisiä sähköpostilistoja eri vuosikursseille. Tutkimuslomake lähetettiin keväällä 2023. Turun kampuksella luokanopettajakoulutuksessa aloittaa vuosittain noin 80 uutta opiskelijaa ja Rauman kampuksella noin 60 (Helsingin Yliopisto, VAKAVA-tilastot 2020–2023). Näin ollen 4. ja 5. vuosikurssin opiskelijoiden yhteismäärä on Turussa noin 160 ja Raumalla 120, eli tutkittavien määrä oli noin 280 opiskelijaa. Tutkimuskyselyyn saatiin 48 vastausta, joten vastausprosentti oli 17,14 %.

3.2 Kyselylomake

Tutkimuksen aineisto kerättiin Webropol-ohjelmalla tehdyllä kyselylomakkeella, sillä se sopi hyvin tilanteeseen, missä haluttiin selvittää tutkittavien arvoja, asenteita, mielipiteitä sekä kokemuksia (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 25). Sähköisen lomakkeen avulla tutkittavat myös tavoitettiin helposti joustavan vastausajan sekä anonymiteetin takia, mikä mahdollisti harvempien sekä totuudenmukaisempien vastausten saamisen (Cohen ym. 2018, 362). Kyselylomaketta hyödynnettiin määrällisen osion lisäksi myös tutkimuksen laadullisessa osiossa avoimia kysymyksiä käyttämällä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 75). Webropol-ohjelma soveltui vastausten keräämiseen hyvin myös siksi, että ohjelmasta sai siirrettyä kyselyn vastaukset helposti suoraan SPSS-ohjelmaan. Kyselyyn osallistuminen oli vapaaehtoista. Tietosuojailmoitus lähetettiin kyselyn yhteydessä ja se oli linkattu myös tutkimuskyselyn alkuun (ks. liite 1).

Kyselylomaketta aloitettiin laatimaan tutkittavia seikkoja, eli tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksia kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen tarkastelemalla (Cohen ym. 2018, 472). Taustatiedot, mitä tutkittavilta vaadittiin, olivat opiskelupaikka (Turun tai Rauman kampus, luokanopettajakoulutus) sekä opintojen vaihe (maisterivaihe). Tutkimuslomakkeen ensimmäinen osio oli strukturoitu, joka sisälsi kysymyksiä siitä, kuinka usein tietoa koulukiusaamisen havaitsemisesta sekä kiusaamistilanteisiin puuttumisesta on mainittu opintojaksoilla tai opetusharjoittelussa. Kysymyksissä oli eritelty fyysinen, psyykinen sekä sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen. Vastaukset annettiin neliportaisella Likert-asteikolla: 4 (usein), 3 (toisinaan), 2 (harvoin) ja 1 (ei koskaan). Strukturoitujen kysymysten jälkeen sai vastata vielä vapaaehtoisiiin avoimiin kysymyksiin siitä, millä opintojaksoilla aiheesta oli ollut puhetta, ja mitä tästä aiheesta oli oppinut kyseisen opintojakson aikana.

Tutkimuksen laadullinen osio sisälsi avoimia kysymyksiä kiusaamistilanteista. Kyselyssä esitettiin kolme erilaista kuvitteellista kiusaamistilannetta, joihin opettajaopiskelijat saivat vastata, miten he toimisivat kyseisessä tilanteessa, mistä heidän toimintatapansa ovat peräisin ja mitä lisätietoa he mahdollisesti toivoisivat tilanteessa toimimiseen. Kiusaamistilanne-esimerkeistä ensimmäinen kertoi välitunnilla tapahtuneesta fyysisestä tappelusta, jonka osapuolten välillä on esiintynyt kiusaamista myös aikaisemmin. Toinen esimerkki kertoi psyykkisestä kiusaamisesta, missä luokalla yksi oppilas jätettiin jatkuvasti ryhmän ulkopuolelle. Lisäksi oppilas kohtasi päivittäin ikävää kommentointia sekä naureskelua muiden oppilaiden toimesta. Kolmannessa kiusaamistilanne-esimerkissä opettajan tietoon oli tullut, että hänen luokallaan on oppilas, joka on kohdannut sosiaalisessa mediassa ikävää kommentointia ja juorujen levittämistä koulun muiden oppilaiden osalta.

Kiusaamistilanne-esimerkkejä valittiin kolme erilaista, jotta saatiin selville, miten luokanopettajaopiskelijat toimivat eri kiusaamismuotojen tilanteissa. Tutkimukseen valikoitui fyysinen kiusaamistilanne-esimerkki, sillä se on yksi yleisin ja näkyvin kiusaamisen muoto (Kristensen & Smith 2003, 480; Karhunen & Pörhölä 2007, 1). Psyykinen kiusaamistilanne-esimerkki valittiin siksi, että se yhdistää tässä tutkimuksessa kiusaamisen muodoista sanallisen ja epäsuoraan kiusaamisen. Tässä tutkimuksessa haluttiin myös tietää, onko aiemman tutkimuksen tavoin Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoilla heikot valmiudet toimia psyykkisissä kiusaamistilanteissa (Bauman & Del Rio 2006). Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen valittiin kolmanneksi esimerkkitalanteeksi siksi, että sen käyttö nuorten keskuudessa on nykypäivänä hyvin suosittua (Craig ym. 2020) ja siellä kiusaaminen on hyvin ongelmallista, sillä se leviää helposti ja nopeasti (Slonje & Smith 2008).

3.3 Aineiston analyysi

3.3.1 Määrällisen aineiston analyysi

Tutkimusaineiston määrällisen osuuden kyselylomakkeen vastaukset analysoitiin IBM SPSS Statistics 28-ohjelmalla. (Tästä käytetään jatkossa lyhennettä SPSS-ohjelma). Tilastollisia menetelmiä hyödyntävässä tutkimuksessa pyritään selvittämään joko eri ryhmien ja tekijöiden välisistä yhteyksistä tai eri ilmiöiden esiintymisestä sekä niihin liittyvistä eri tekijöistä. Kyselylomakkeen kautta määrällisen osuuden vastaukset saatiin numeeriseen muotoon, mikä auttoi löytämään vastauksia tutkimusongelmiin frekvenssianalyysiä ja tunnuslukuja hyödyntämällä.

(Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 11, 25.) Ensimmäinen vaihe kvantitatiivisen aineiston analyysissä oli Webropol- kyselyn määrällisten tulosten siirtäminen SPSS-ohjelmaan. Tässä vaiheessa kaikki avoimien kysymysten vastaukset poistettiin ohjelmasta ja siirrettiin Word-asiakirjaan, jotta määrällistä aineistoa oli helpompi tulkita. Havaintoarvot tarkistettiin ja kaikki epäselvät arvot poistettiin. Tämän jälkeen analysoitavia vastauksia oli 48 (n = 48). Muuttujat myös uudelleen nimettiin helpottamaan tutkijoiden analysointia.

Muuttujien nimeämisen jälkeen muuttujien havaintoarvot käännettiin ja nimet muutettiin niin, että 4=1 (ei koskaan), 3=2 (harvoin), 2=3 (toisinaan), 1=4 (usein). Tämän avulla tulosten ja SPSS:n numeroarvot vastasivat toisiaan ja olivat helpommin tulkittavissa. Kyselylomakkeessa havaintoarvot olivat tarkoituksella toisinpäin eli 4 (usein) oli ensimmäisenä vaihtoehtona kysymyksen jälkeen, jotta vastaajat joutuivat miettimään vastauksiaan enemmän. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 29.) Hypoteesi kyselylomakkeen vastauksiin liittyen oli se, että vähemmistö vastaisi arvoa 4 (usein), joten näin pyrittiin välttämään tilanteita, missä vastaaja valitsisi vain automaattisesti ensimmäiset vastausvaihtoehdot miettimättä asiaa sen enempää.

Kysymyksistä ”*Kuinka usein muistat, että opintojaksoilla olisi käsitelty merkkejä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen tunnistamisesta?*” ja ”*Kuinka usein muistat, että opetusharjoituksissa olisi käsitelty merkkejä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen tunnistamisesta?*” muodostettiin summamuuttuja nimeltä ”kiusaamisen havaitseminen” (taulukko 1). Vastaavasti kysymyksistä ”*Kuinka usein muistat, että opintojaksoilla olisi käsitelty tapoja fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen puuttumiseen?*” ja ”*Kuinka usein muistat, että opetusharjoituksissa olisi käsitelty tapoja fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen puuttumista?*” muodostettiin summamuuttuja ”kiusaamistilanteessa toimiminen” (Taulukko 1). Summamuuttujat muodostettiin tiivistämään muuttujien määrää kysymyksistä, jotka mittaavat samaa asiaa, eli miten opinnoissa on mainittu kiusaamistilanteen havaitsemiseen tai siinä toimimiseen liittyviä asioita. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 80 & Nummenmaa 2023, 162).

Taulukko 1. Summamuuttujien muodostaminen

Kyselylomakkeen kysymykset	Summamuuttuja
Kuinka usein muistat, että opintojaksolla olisi käsitelty merkkejä <ul style="list-style-type: none"> a) Fyysisestä kiusaamisesta b) Psyykkisestä kiusaamisesta c) Sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta 	Kiusaamisen havaitseminen
Kuinka usein muistat, että opetusharjoituksissa olisi käsitelty merkkejä <ul style="list-style-type: none"> a) Fyysisestä kiusaamisesta b) Psyykkisestä kiusaamisesta c) Sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta 	
Kuinka usein muistat, että opintojaksolla olisi käsitelty tapoja puuttua <ul style="list-style-type: none"> a) Fyysiseen kiusaamiseen b) Psyykkiseen kiusaamiseen c) Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen 	Kiusaamistilanteessa toimiminen
Kuinka usein muistat, että opetusharjoituksissa olisi käsitelty tapoja puuttua <ul style="list-style-type: none"> a) Fyysiseen kiusaamiseen b) Psyykkiseen kiusaamiseen c) Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen 	

Kaikista summamuuttujista katsottiin Crohnbachin alfa- luvut, jotka olivat tarpeeksi merkittäviä summamuuttujien käyttöä varten. Kiusaamisen havaitsemista koskevien kysymysten Crohnbachin alfa- luku oli 0.887 ja Kiusaamistilanteessa toimimista koskevien kysymysten luku 0.875. Crohnbachin alfa- luvussa riittävän reliabiliteetin alaraja on 0.70, joten edellä mainitut luvut mahdollistivat jatkoanalysoinnit summamuuttujilla (Tähtinen, Laakkonen, Broberg 2020, 86).

Kysymysten ”*Kuinka usein muistat, että opintojaksoilla olisi käsitelty merkkejä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen tunnistamisesta?*” ja ”*Kuinka usein muistat, että opintojaksoilla olisi käsitelty merkkejä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen puuttumiseen?*” jälkeen sai vastata vapaaehtoisiin avoimiin

kysymyksiin ”*Millä opintojaksolla yllä olevia aiheita on käsitelty?*”. Näihin vastatut opintojaksot kerättiin listaksi ja laskettiin kuinka monta kertaa mikäkin opintojakso oli mainittu. Samalla selvitettiin myös, onko kyseessä ollut kaikille pakollinen OKL-kurssi vai vapaaehtoinen sivuaine (Taulukko 13).

Summamuuttujien tarkemmassa frekvenssianalyysissä pyrittiin saamaan Crohnbachin alfa-arvon lisäksi selville keskihajonta, huipukkuus ja vinousarvot, sekä pienin ja suurin vastattu arvo. Keskihajonta auttaa kuvaamaan muuttujan eri arvojen hajaantumista suhteessa keskiarvoon ja antaa sitä kautta enemmän tietoa kuin pelkän keskiarvon käyttäminen (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 103–104). Vinousarvo auttaa kuvaamaan havaintoarvojen symmetrisyyttä keskiarvon ympärillä. Esimerkiksi negatiivinen vinousarvo tarkoittaa, että tutkimuksen aineistossa on paljon arvoja, jotka ovat tutkimusaineiston keskiarvoa suurempia (Nummenmaa 2011, 71). Huipukkuus kertoo aineiston jakauman mahdollisten huippukohtien suhdetta normaalijakaumaan, joten vinous ja huipukkuus yhdessä kuvailevat monipuolisesti arvojen jakaumaa verrattuna normaalijakaumaan (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 104–105).

3.3.2 Laadullisen aineiston analyysi

Tutkimuksen laadullinen aineisto koostui kyselylomakkeen avoimista vastauksista. Ensin avoimien kysymysten vastaukset kopioitiin Word-asiakirjaan ja asiakirjat tallennettiin Seafiler-järjestelmään. Tutkimusaineiston laadullisessa osiossa keskityttiin sisällönanalyysiin, sillä tutkimus kohdistuu opettajaopiskelijoiden kokemuksiin ja valmiuksiin, joita luokanopettajakoulutus antaa koulukiusaamistilanteiden havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen (Juuti & Puusa 2020; Tuomi & Sarajärvi 2018, 14).

Aineiston analyysi toteutettiin sekä aineistolähtöisesti, minkä tarkoituksena oli tulkita ja ymmärtää aineistoa (Juuti & Puusa 2020), että teoriaohjaavasti, mikä tarkoittaa teoreettisten käsitteiden yhdistämistä aiempaan tutkimustietoon (Tuomi & Sarajärvi 2012, 117). Analyysiyksiköt eivät olleet etukäteen määriteltyjä, vaan ne valittiin tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 95). Analyysiyksiköiksi muodostui tutkimusaineiston vastauksista aina yksittäisiä lauseita tai kertomuksia, mitkä vastasivat tutkimusongelmiin. Analyysiyksiköitä luotaessa aineisto redusointiin eli pelkistettiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta etsittiin

tutkimuksen kannalta olennaiset tiedot, jotka eroteltiin muusta aineistosta omiin Word-asiakirjoihin. Tämän jälkeen analyysiyksiköt vielä tiivistettiin ennestään, sillä se selkeytti tutkimusaineiston analysointia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 95).

Aineiston pelkistämisen jälkeen aloitettiin seuraava analyysivaihe, joka oli teemoittelu. Tässä analyysivaiheessa etsittiin usein toistuvia aiheita, joiden perusteella muodostettiin suurempia tutkimusongelmia kuvaavia teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93.) Teemat muodostettiin vastausten perusteella, mutta teemojen muodostamista ohjasi myös Opetushallituksen (2024) ohjeistukset, sekä Lämsän (2009) ja Pöyhösen (2021) teoriat. Ensin aineisto koodattiin niin, että saman aihepiirin analyysiyksiköt värjättiin samalla värillä, jolloin saatiin selkeämpi kuva siitä, mitä aihepiirejä aineistosta nousee eniten esille (Puusa & Juuti 2020). Tässä tutkimusvaiheessa tutkijat jakoivat laadullisen aineiston keskenään, jolloin aineiston koodaaminen oli tehokkaampaa. Kun jokainen analyysiyksikkö oli värikoodattu, analyysiyksiköt ryhmiteltiin värien mukaan tyhjälle Word-asiakirjasivulle.

Alustavien ryhmien jälkeen tutkijat pohtivat yhdessä varsinaisia pää- ja alateemoja kiusaamistilanne-esimerkkien vastauksista. Tämän vaiheen tutkijat toteuttivat yhdessä, jotta pää- ja alateemoista saatiin yhteisymmärryksessä mahdollisimman hyvin aineistoa kuvaavat. Tutkijat hyödynsivät tässä analyysivaiheessa visualisointikeinona paperia, jolle kirjoitettiin usein esille nousseet teemat. Yksi iso pääteema muodostui usein esille nousseista aiheista melko suoraan. Kyseistä pääteemaa mainittiin kaikkien kolmen kiusaamistilanne-esimerkin vastauksissa ja tämä pääteema nimettiin suoraan vastausten perusteella (Taulukko 2). Pääteeman alateemat muodostuivat niistä usein mainituista aiheista, jotka liittyivät pääteemaan.

Taulukko 2. Keskustelu-pääteeman ja sen alateemojen muodostaminen

Pääteema	Alateemojen muodostuminen	Analyysiyksikkö
Keskustelu	Keiden kanssa keskusteltiin	"Pyytäisin oppilasta keskusteluun ja tarjoaisin hänelle tukea, jota hän tarvitsee." -- "Tämän jälkeen keskustelisin niiden oppilaiden kanssa, joista kyse."

Loput pää- ja alateemoista muodostuivat eri tavalla, sillä muita pääteemoja ei noussut suoraan vastauksista. Ensin Word-asiakirjaan värien mukaan ryhmitellyille analyysiyksiköistä koostuville ryhmille annettiin aihepiiriä mahdollisimman hyvin kuvaavat nimet (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93). Näistä ryhmistä muodostuivat loput alateemat. Pääteemoja muodostettiin jälleen hyödyntämällä kynää ja paperia. Alateemoja vertailtiin keskenään ja toisiinsa liittyvät alateemat yhdistettiin omaksi ryhmäksi. Lopuksi ryhmille pohdittiin niiden alateemoja mahdollisimman hyvin kuvaavat nimet ja näistä muodostui loput pääteemat. Teemojen "sosiaalisten taitojen vahvistaminen" ja "kurinpitokeinot" nimeämisessä hyödynnettiin aiempaa teoriataustaa (Lämsä 2009; Opetushallitus 2024; Pöyhönen 2021). Pääteemojen löytämisessä hyödynnettiin jälleen kummankin tutkijan näkemyksiä, jotta teemoihin pystyttiin sisällyttämään mahdollisimman monipuolisesti vastaajien näkemyksiä. Alla olevaan taulukkoon on havainnollistettu näiden alaja pääteemojen muodostuminen (taulukko 3). Taulukon vaaleanpunainen väri tarkoittaa psykisen- ja oranssi väri fyysisen kiusaamistilanne-esimerkin vastauksista muodostuneita pääteemoja. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamistilanne-esimerkistä ei muodostunut keskustelu-pääteeman lisäksi omaa pääteemaa.

Taulukko 3. Kiusaamistilanteissa toimimisen pääteemojen muodostuminen

Pääteema	Alateemat	Analyysiyksikkö
Sosiaalisten taitojen vahvistaminen	Opettaja päättää parit ja ryhmät	"...määräisin parit, jotta kukaan ei jää ulkopuolelle."
	Tunne- ja vuorovaikutustaidot	"Pyrkisin opettamaan tunnetaitokasvatuksen kautta muiden kohtelusta, yhteistyöstä, jne.."
	Luokan ryhmäyttäminen	"Tekisin paljon luokan yhteishenkeä nostattavaa toimintaa, niin että kaikki pääsevät mukaan."
Tilanteen keskeyttäminen	Tilanteen keskeyttäminen itse	"Mensisin väliin auktoriteetillä ja varmoin ottein..."
	Toisen opettajan apuun pyytäminen	"Viittoisin muita aikuisia tulemaan auttamaan tilanteeseen ja menisin keskeyttämään tapelun"
Kurinpitokeinot	Jälki-istunto	"...myös suoraan jälki-istuntoa seuraamukseksi."
	Kasvatuskeskustelu	"Kurinpitotoimia (kasvatuskeskustelu...)"

(Pinkki= psykkinen kiusaamistilanne- esimerkki, oranssi= fyysinen kiusaamistilanne-esimerkki)

Seuraavaksi jokaisen kiusaamistilanne-esimerkin aineistossa vastaajat luokiteltiin sen perusteella, olivatko heidän valmiutensa toimia kyseisessä kiusaamistilanteessa monipuoliset, keskinkertaiset vai heikot. Tässä kohtaa aineiston analyysiä toteutettiin jälleen teoriaohjaavasti (Tuomi & Sarajarvi 2012, 117). Luokittelussa hyödynnettiin opetushallituksen ohjeita kiusaamistilanteisiin (Opetushallitus 2024) sekä Lämsän (2009) ja Pöyhösen (2021) teorioita. Näiden pohjalta muodostettiin seitsemän kohtaa, joiden avulla voitiin laskea monipuolisten, keskinkertaisen ja heikkojen valmiuksien vastausten määrät (taulukko 4).

Taulukko 4. suositeltavat keinot kiusaamistilanteessa toimimiseen

Miten toimia, kun havaitsee kiusaamista
1. Tilanteesta keskustelu osapuolten kanssa erikseen
2. Tilanteesta keskustelu kaikkien osapuolten kanssa yhdessä
3. Tiedotus asiasta vanhemmille
4. Kurinpitokeinojen käyttäminen
5. Moniammatillisen yhteistyön hyödyntäminen
6. Sosiaalisten taitojen ja ryhmähengen vahvistaminen
7. Tilanteen seuranta

Tässä tutkimuksessa ne luokanopettajaopiskelijat, jotka olivat vastauksessaan kiusaamistilanteessa toimimiseen maininneet vähintään puolet, eli neljä yllä olevan taulukon kohdista, luokiteltiin omaavan monipuoliset valmiudet toimia kyseisessä kiusaamistilanteessa. Taulukon kohdista kaksi tai kolme maininneiden luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet kiusaamistilanteessa toimimiseen luokiteltiin keskinkertaisiksi. Niiden luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet, jotka eivät osanneet mainita yhtäkään tai vain yhden yllä olevan taulukon kohdista, luokiteltiin heikoiksi.

Seuraavaksi teemoiteltiin tutkimusongelman 2 "*Mistä Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen ovat peräisin?*" aineistoa. Kyselylomakkeessa tiedusteltiin esimerkkitalanteiden yhteydessä sitä, mistä vastaajat olivat oppineet kiusaamistilanteessa käyttämänsä keinot. Tutkimusongelman 2 yksi pääteema (opinnot) muodostui myös analyysiyksiköistä (taulukko 5).

Taulukko 5. Opinnot-pääteema ja sen alateemat

Pääteema	Alateema	Analyysiyksikkö
Opinnot	Harjoittelut	"Varmasti opetusharjoitte- luissa on oppinut puuttu- maan tällaisiin tilanteisiin--"
	Pakolliset OKL- kurssit	"Opettajan vuorovaikutus- kurssilla tästä on keskus- teltu--"
	Valinnaiset OKL- sivuaineet	"--sivuainevalintani terveys- tiedon perusopinnot ja eri- tyisopettajan opinnot ovat antaneet keinoja toimia--"
	OKL:n ulkopuoliset opinnot (vain fyysinen kiusaamisti- lanne)	"--lakeihin liittyvät opinnot"
	Opinnot (ei eritelty tarkemmin)	"Sekä koulutuksessa, että--"

Pääteema "Opinnot" oli ainoa tutkimusongelmasta 2 noussut pääteema, joka muodostui alateemojen kautta (taulukko 5). Loput tutkimusongelman 2 pääteemoista muodostuivat suoraan analyysiyksiköistä. Alla oleva taulukko havainnollistaa näiden pääteemojen muodostumista (taulukko 6).

Taulukko 6. Mistä olet oppinut keinot toimia kiusaamistilanteessa- muut pääteemat

Pääteema	Analyysiyksikkö
Kokemukset koulussa työskennellessä	"Olen tehnyt töitä opettajana koulussa 2 vuotta ja siellä puuttunut tilanteisiin." "Sijaistaessa tullut välituntitappeluja vastaan."
Intuitio/maalaisjärki	"Oma ajattelu ja tilannetaju" "Toimisin em. tavalla maalaisjärjellä ja ilman koulutusta."
Omat kouluaikaiset kokemukset oppilaana	"Omana kouluaikana toimittiin näin"
Itse asiaan perehtyminen (vain fyysinen kiusaamistilanne)	"-- sekä itse asiaa tutkiessa"
En osaa sanoa	"En oikeastaan mistään."

Tutkimusongelman 2 tulosten analysoinnin jälkeen myös tutkimusongelman 4 "*Mitä lisätietoa luokanopettajaopiskelijat toivoisivat opettajankoulutukselta kiusaamisen havaitsemiseen ja*

kiusaamistilanteissa toimimiseen?" aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Kiusaamistilanneesimerkkien yhteydessä vastaajilta kysyttiin, mitä lisätietoa he kaipaivat kyseisessä tilanteessa toimimiseen. Tutkimusongelman 4 pääteemat muodostuivat suoraan analyysiyksiköistä. Alla oleva taulukko (taulukko 7) havainnollistaa näiden pääteemojen muodostumista.

Taulukko 7. Mitä lisätietoa opettajaopiskelijat toivovat kiusaamistilanteisiin

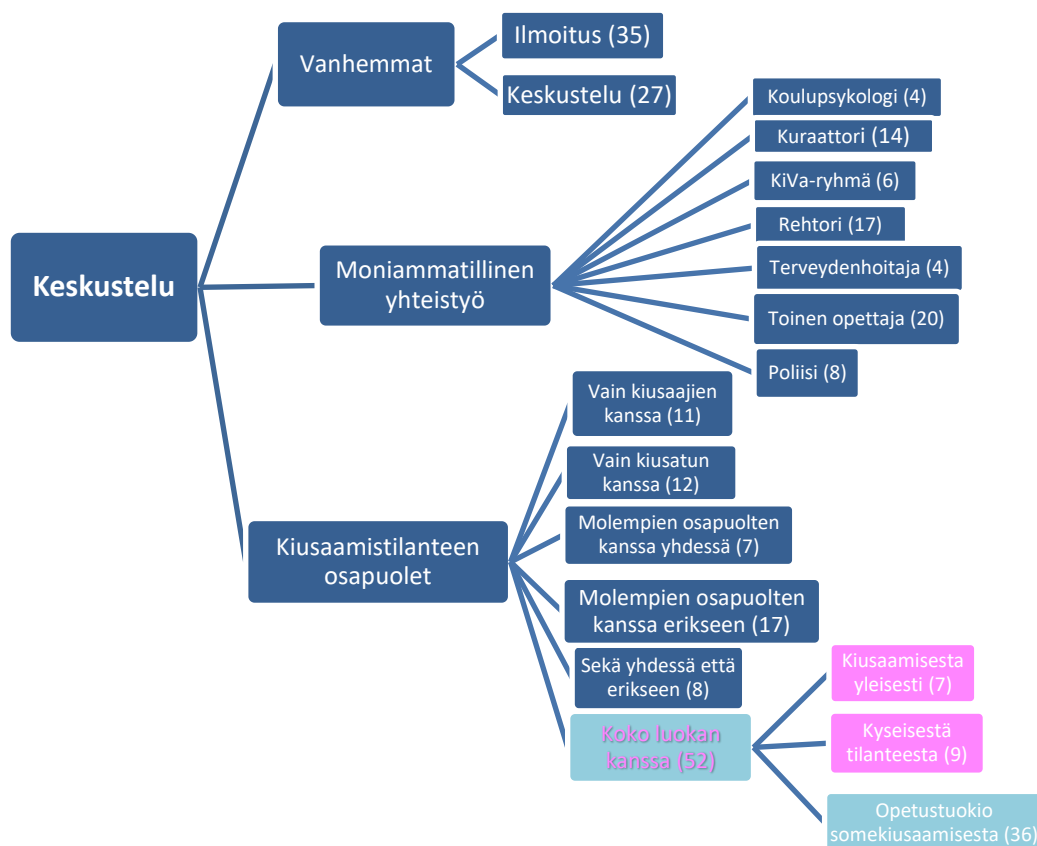
Pääteema	Analyysiyksikkö
Konkreettisia keinoja	"Käytännön keinoja, miten kiusaaminen saataisiin lopetettua. Miten voidaan varmistaa se, ettei kiusaaminen jatku?" (fyysinen kiusaaminen)
Opettajan ja oppilaan fyysinen turvallisuus	"Mitä jos suulliset käskyt eivät tehoa ja väkivallan uhka kohdistuu myös opettajaan?" (fyysinen kiusaaminen)
Lainsäädäntöön liittyvät asiat	"Miten väkivaltatilanteeseen tulee puuttua opettajan oman oikeusturvan kannalta järkevästi?" (fyysinen kiusaaminen) "Milloin kunnianloukkauksen merkit täyttyvät?" (sos. mediassa tapahtuva kiusaaminen)
Opettajan puuttuminen koulun ulkopuoliseen toimintaan	"Mitkä on opettajan velvollisuudet somekiusaamiseen liittyvissä asioissa? Kuuluvatko ne enemmän koulun ulkopuolisiin asioihin, joihin opettajien ei tarvitsisi puuttua?" (sos. mediassa tapahtuva kiusaaminen)
Ei mitään/en osaa sanoa	"En mitään" "En osaa sanoa"

4 Tulokset

Tässä tutkimuksessa tutkittiin Turun yliopiston maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksia havaita kiusaamista ja toimia eri kiusaamistilanteissa. Lisäksi tutkimuksessa tutkittiin sitä, mistä luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet ovat peräisin ja miten he kokevat luokanopettajakoulutuksen valmistaneen heitä kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen. Lisäksi selvitettiin, onko jotain lisätietoa, mitä luokanopettajaopiskelijat kaipaisivat luokanopettajakoulutukselta liittyen kiusaamistilanteisiin.

4.1 Keskustelu pääteemana kaikissa kolmessa kiusaamistilanne-esimerkissä

Vastausten perusteella keskustelusta muodostui yksi pääteema, joka ilmeni kaikissa kolmessa kiusaamistapausesimerkissä. Alla olevaan kuvioon on havainnollistettu keskustelu- pääteeman alateemat, jotka kertovat, keiden kanssa luokanopettajaopiskelijat keskustelisivat kiusaamisesta (Kuvio 1). Kuviossa sinisellä värillä on merkitty ne alateemat, jotka ilmenivät niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen avoimissa vastauksissa. Vaaleansinisellä värillä on merkitty alateemat, jotka ilmenivät vain sosiaalisen median kiusaamistilanne-esimerkissä ja vaaleanpunaisella ne alateemat, jotka ilmenivät vain psyykkisessä kiusaamistilanne-esimerkissä.

Kuvio 1. Keskustelu luokanopettajaopiskelijoiden suosittuna tapana toimia kiusaamistilanteissa. (Tummansininen väri = ilmeni jokaisessa kiusaamistilanne-esimerkissä, vaaleansininen = ilmeni sosiaalisen median kiusaamistilanne-esimerkissä, pinkki = ilmeni psyykkisessä kiusaamistilanne-esimerkissä.)

Seuraavat kappaleet selittävät yllä olevaa kuviota. Kaikkien kolmen kiusaamistilanteen vastauksissa luokanopettajaopiskelijat mainitsivat usein puuttuvansa kiusaamistilanteisiin keskustelemalla. Keskusteluteema mainittiin yhteensä 132 vastauksessa kun otetaan huomioon kaikki kolme kiusaamistilanne-esimerkkiä (yhteensä 144 vastausta). Eri alateemoja esiintyi monessa vastauksessa useampaan kertaan. Fyysisessä sekä psyykkisessä kiusaamistilanne-esimerkissä oli vain yksi vastaaja, joka ei maininnut keskustelelevansa asiasta. Sen sijaan psyykkisessä kiusaamistilanteessa 10 luokanopettajaopiskelijaa ei maininnut keskusteluteemaan liittyviä asioita.

Kaikissa kolmessa kiusaamistilanne- esimerkissä luokanopettajaopiskelijoista 12 mainitsi keskustelelevansa tilanteesta vain kiusatun osapuolen kanssa. Vastaajat kertoivat esimerkiksi kuulevansa kiusatun toiveita tilanteen käsittelyyn ja tukevansa kiusattua, kuten seuraava aineistolainaus osoittaa.

"Kiusatun oppilaan kohtaaminen ja kuuntelu." (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

Vastaajista 11 kertoi keskustelewansa tilanteesta vain kiusaajien kanssa puhuttelemalla heitä. Vastauksissa ei kuitenkaan eritelty kuitenkaan tarkemmin, mitä puhuttelu pitäisi sisällään, kuten alla näkyvä aineistolainaus osoittaa.

"Ottaisin kiusaajat puhutteluun." (Fyysinen kiusaamistilanne)

Luokanopettajaopiskelijoista seitsemän mainitsi ottavansa samaan keskusteluun mukaan kiusaamistilanteen molemmat osapuolet. Keskustelussa selvitettäisiin yhdessä osapuolten kanssa, mitä on tapahtunut. 17 luokanopettajaopiskelijaa keskustelisi molempien osapuolten kanssa erikseen tapahtuneesta kuunnellen kaikkien osapuolten näkemyksiä erikseen. Vastaajista kahdeksan kertoi keskustelewansa tilanteesta osapuolten kanssa sekä yhdessä että erikseen. 15 vastauksessa ei myöskään eritelty tarkemmin keskustelutilanteen osapuolia.

"Pyytäisin kiusattua keskusteluun ja tarjoaisin hänelle tukea, jota hän tarvitsee. Kuuntelisin asiaa hänen näkökulmastaan ja selvittäisin mistä asia on lähtenyt ja kuka sitä ylläpitää erityisesti. Tämän jälkeen keskustelisin niiden oppilaiden kanssa keistä kyse." (Psykykinen kiusaamistilanne)

"Mahdollisuuksien mukaan oppilaat välittömästi saman pöydän ääreen, jossa jokaiselle aito mahdollisuus kertoa mitä on tapahtunut. Puheenvuorojen jakaminen tärkeää..." (Fyysinen kiusaamistilanne)

"Tilanteen rauhoittumisen jälkeen keskustelisin jokaisen oppilaan kanssa sekä yhdessä että erikseen." (Fyysinen kiusaamistilanne)

Psykykisessä kiusaamistilanne-esimerkissä seitsemän luokanopettajaopiskelijaa kertoi keskustelewansa koko luokan kanssa yhteisesti kiusaamisesta ja sen vakavuudesta yleisellä tasolla niin, että kyseistä tilannetta ei mainita. Yhdeksän vastaajaa mainitsi kuitenkin keskustelewansa koko luokan kanssa yhdessä vakavasti kyseisestä kiusaamistilanteesta.

"Ottaisin asian puheeksi koko luokan kesken..." -- "Ei tarvitse puhua kyseisestä henkilöstä, vaan yleisesti kiusaamisesta."

"Koko luokalle ns. puhuttelu"

Sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa luokanopettajaopiskelijoista 36 kertoi pitävänsä koko luokalle yhteisen opetustuokion yleisesti käyttäytymisestä sosiaalisessa mediassa. Lisäksi vastaajat puhuisivat luokalle sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen vaikutuksista niin kiusatun kuin kiusaajan elämään, mikä ilmenee myös seuraavassa aineistolainauksessa.

"Ottaisin asian puheeksi luokassa. Kertoisin esimerkkitapauksia ja mitä seurauksia tällaisella toiminnalla on."

Kaikissa kolmessa kiusaamistilanne-esimerkissä mainittiin yhteensä 44 kertaa moniammatillisen yhteistyön hyödyntäminen kyseisessä tilanteessa. Opettajaopiskelijat mainitsivat vastauksissaan pyytävänsä keskusteluun mukaan tueksi koulupsykologin (4 kertaa), kuraattorin (14 kertaa), KiVa-ryhmän (6 kertaa), rehtorin (17 kertaa), terveydenhoitajan (4 kertaa) ja opettajakollegan (20 kertaa). Myös poliisi mainittiin (8 kertaa), etenkin silloin, jos tilanne oli luokanopettajaopiskelijoiden sanoin vakava tai se oli jatkunut jo pitkään.

"Pyytäisin konsultaatioapua kuraattorilta tai psykologilta ja ohjaisin oppilaita juttelemaan heille." (Psykykinen kiusaamistilanne)

"Tilanteen vakavuudesta riippuen kutsuisin paikalle poliisin." (Fyysinen kiusaamistilanne)

"...mikäli homma jatkuu niin ollaan rehtoriin ja kivatimiin yhteydessä." (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

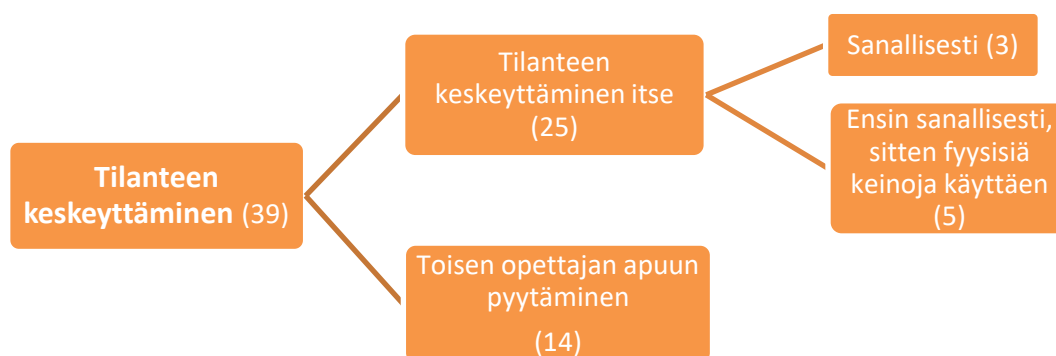
Moniammatilliseen yhteistyöhön kuuluvien ammattilaisten sekä kiusaamistilanteen osapuolten ja koko luokan kanssa keskustelemisen lisäksi vastauksissa mainittiin kiusaamistilanteessa yhteistyö vanhempien kanssa. Kaikissa kiusaamistilanne-esimerkeissä mainittiin yhteensä 27 kertaa yhteisen keskustelutilanteen järjestäminen vanhempien kanssa niin, että vanhemmat ja opettaja ovat molemmat keskustelutilanteessa läsnä. Lisäksi 35 vastauksessa mainittiin pelkkä ilmoitus tapahtuneesta vanhemmille, esimerkiksi Wilmaan kirjoitettavan viestin avulla.

"Luokan koteihin ilmoitus ja muistutus somekiusaamisen olevan rikos" (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

"Keskustelisin kotiväen kanssa tarkoituksena saada tilanne muuttumaan paremmaksi." (Psykykinen kiusaamistilanne)

4.1.1 Fyysisessä kiusaamistilanne-esimerkissä pääteemoina tilanteen keskeyttäminen ja kurinpitokeinot

Fyysisessä koulukiusaamistilanne- esimerkissä välitunnilla oli käynnissä fyysinen tappelu, jonka osapuolten välillä oli esiintynyt jo aiemmin koulukiusaamista. Aineistosta nousseen keskustelu- teeman lisäksi fyysisessä kiusaamistilanne-esimerkissä opettajaopiskelijoiden vastauksista muodostui pääteemaksi tilanteen keskeyttäminen. Alla oleva kuvio (kuvio 2) havainnollistaa aineistosta noussutta pääteemaa "tilanteen keskeyttäminen" ja siihen liittyviä alateemoja.

Kuvio 2. Luokanopettajaopiskelijoiden tapoja keskeyttää fyysinen kiusaamistilanne

Opettajaopiskelijoista 25 kertoi vastauksessaan keskeyttävänsä fyysisen tappelutilanteen itse. Vastaajista kolme mainitsi keskeyttävänsä tilanteen sanallisesti ja mahdollisesti ääntä korottamalla. Viisi vastaajaa kertoi keskeyttävänsä tilanteen ensin sanallisesti ja sitten fyysisiä keinoja apuna käyttäen, mikäli sana ei tehoa. Loput 17 vastaajaa eivät kuvailleet tarkemmin, millä tavoin he tilanteen keskeyttäisivät.

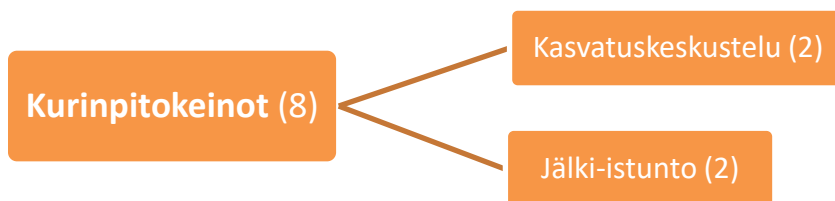
"Erotan pukarit lähtökohtaisesti sanallisesti. esim korottamalla ääntä. Jos tilanne vaatii niin fyysisesti itse väliin."

"Pyrkisin keskeyttämään tappelun suullisesti."

Luokanopettajaopiskelijoista 14 kertoi pyytävänsä kyseisen tilanteen keskeyttämiseen heti avuksi toisen opettajan, jotta luokanopettajaopiskelija saisi fyysisen tappelun keskeyttämiseen tukea ja tilannetta todistaisi myös toinen opettaja, kuten alla oleva aineistolainaus osoittaa.

"Ensimmäisenä hakisin toisen aikuisen tueksi ja todistajaksi."

Fyysisen koulukiusaamistilanne-esimerkin aineistosta nousi "tilanteen keskeyttäminen" teeman lisäksi toiseksi pääteemaksi "Kurinpitokeinot". Alla oleva kuvio (kuvio 3) havainnollistaa kurinpitokeinot- päätemaa ja sen alateemoja.

Kuvio 3. Luokanopettajaopiskelijoiden mainitsemat kurinpitokeinot fyysisessä kiusaamistilanteessa

Opettajaopiskelijoista kahdeksan kertoi antavansa fyysisestä tappelusta tilanteen aloittaneille oppilaille rangaistuksen. Vastaajista kaksi mainitsi kurinpitokeinon tässä tilanteessa olevan jälki-istunto. Toiset kaksi vastaajaa mainitsi kurinpitokeinoksi kasvatuskeskustelun. Loput neljä opettajaopiskelijaa eivät eritelleet tarkemmin, millaisen rangaistuksen he tilanteen aloittaneille kiusaajille antaisivat.

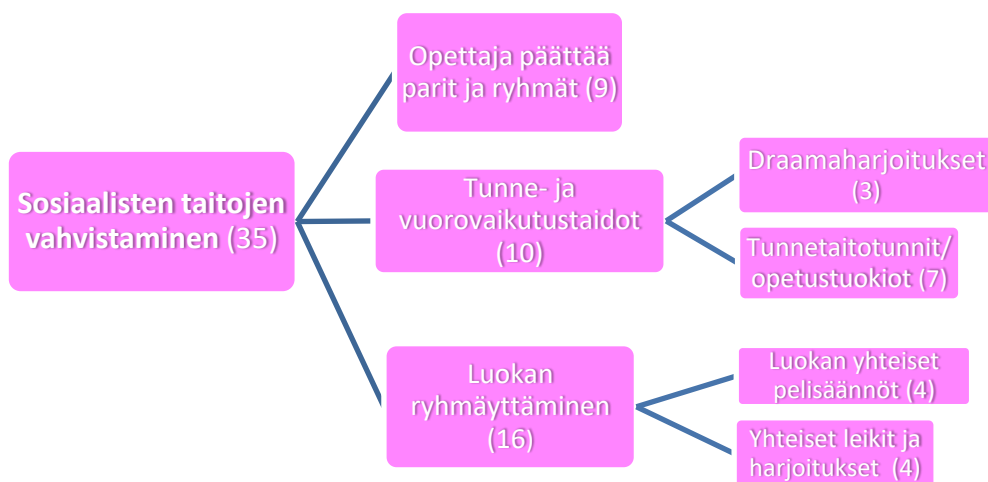
"Selkeä seuraamus väkivaltaisesta käytöksestä..." -- "...myös suoraa jälki-istuntoa seuraamukseksi."

"Kurinpitotoimia (kasvatuskeskustelu, jälki-istunto tms.)"

"Jaan rangaistuksia."

4.1.2 Psyykkisen kiusaamistilanne-esimerkin pääteemana sosiaalisten taitojen vahvistaminen

Psyykkisessä kiusaamistilanne- esimerkissä luokalla oli oppilas, joka jäi jatkuvasti ulkopuolelle ja koki päivittäin ikävää kommentointia ja naureskelua luokan muilta oppilailta. Edellä mainitun keskustelu- teeman lisäksi vastauksissa ilmeni luokan ilmapiirin parantamiseen liittyviä keinoja, joilla opettajaopiskelijat pyrkisivät vähentämään luokassa psyykkistä kiusaamista. Alla näkyvä kuvio havainnollistaa aineistosta noussutta pääteemaa "luokan ilmapiirin parantaminen" ja siihen liittyviä alateemoja (kuvio 4).

Kuvio 4. Luokanopettajaopiskelijoiden tapoja vahvistaa oppilaiden sosiaalisia taitoja psyykkisen kiusaamisen ilmetessä

Yhdeksän luokanopettajaopiskelijaa mainitsi psyykkisessä kiusaamistilanne-esimerkissä jatkossa päättävänsä paritöiden parit ja ryhmätöiden ryhmät. Vastajat määräisivät parit itse tai arpoisivat ne, jotta luokassa ei tulisi tilannetta, jossa syrjitty oppilas jäisi ilman paria, ja kaikki oppilaat oppisivat työskentelemään kaikkien kanssa, mikä ilmenee myös seuraavasta aineistolainauksesta.

*"Parit saisivat vaihtua useasti ja oppilaat eivät saisi tehdä itse päätöksiä pareista." --
"Kaikkien kanssa on tultava toimeen."*

10 luokanopettajaopiskelijoista mainitsi tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelun luokassa olevan tärkeää psyykkisen kiusaamisen ilmetessä. Luokanopettajaopiskelijoista kolme kertoi pitävänsä oppilaille tunne- ja vuorovaikutustaitoihin liittyviä draamaharjoituksia ja seitsemän opettajaopiskelijaa mainitsi kokonaiset oppitunnit tai opetustuokiot, joissa keskitytään tunnetaitoihin.

"Pyrkisin opettamaan tunnetaitokasvatuksen kautta muiden kohtelusta, yhteistyöstä, jne."

"Roolileikit, jossa moni joutuu asettua kiusatun asemaan voivat auttaa luokkaa ymmärtämään oman käytöksen seuraukset."

16 luokanopettajaopiskelijaa pyrki ryhmäyttämään luokkaa psyykkisen kiusaamisen ilmetessä. Ryhmäyttämisen keinoina neljä vastaajaa mainitsi luokan yhteisten pelisääntöjen sopimisen oppilaiden kanssa yhdessä. Lisäksi neljä vastaajaa mainitsi ryhmähenkeä nostattavien leikkien ja harjoitteiden lisäämisen koulupäiviin, joissa esimerkiksi kehutaan luokkatovereita. Loput vastaajista eivät eritelleet tarkemmin luokan ryhmäyttämisen keinoja.

"Sovitaan luokan kanssa yhteiset säännöt, joihin sitoudutaan. Sinne yhdeksi kohdaksi ehdotan kaikkien mukaan ottamista..."

"Tekisimme harjoitteita, jossa kaikki saivat kehuja ja itsetuntoaan kohotettua."

4.1.3 Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne mietityttää luokanopettajaopiskelijoita

Kolmas kiusaamistilanne-esimerkki käsitteli sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista. Esimerkkitalanteessa opettajan tietoon oli tullut, että eräs hänen oppilaansa on kohdannut kiusaamista sosiaalisessa mediassa koulun muiden oppilaiden osalta. Sosiaalisen median kiusaamistilanne-esimerkistä ainoaksi pääteemaksi tuli vastausten perusteella keskustelu, johon liittyen suurin osa vastaajista (36) pitäisi luokalleen opetustuokion nettikiusaamisesta. 11 luokanopettajaopiskelijaa kuitenkin kertoi tilanteen olevan haastava ja he pohtivat, kuuluuko sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen koululle tai opettajalle, sillä se on tapahtunut vapaaajalla. Kyseiset vastaajat kuitenkin toimisivat tilanteessa keskustelemalla eri osapuolten kanssa (kuvio 1).

"...kouluajan ulkopuolista toimintaa ja en periaatteessa haluaisi työntää nokkaani tällaisiin..." -- "Lähtökohtaisesti ottaisin kuitenkin suurimmat suunsoittajat puhutteluun."

"Tämä ei varsinaisesti ole koulun asia? Mutta ehkä luokalle tulisi pitää jokin puhuttelu."

"Vaikea tilanne, koska ei varsinaisesti tapahdu kouluaikana. Oppilaita tulisi muistuttaa somekäyttäytymisestä..."

4.1.4 Luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia eri kiusaamistilanteissa

Fyysisen kiusaamistilanne-esimerkin aineistosta erottui 13 vastaajaa, joiden valmiudet toimia fyysisessä kiusaamistilanteessa olivat monipuoliset. Tässä tutkimuksessa ne vastaajat, joiden laskettiin omaavan monipuoliset valmiudet toimia kiusaamistilanteessa, olivat maininneet vastauksissaan opetushallituksen ohjeistuksen (2024) sekä Lämsän (2009) ja Pöyhösen (2021) teorioiden pohjalta koostetun taulukon seitsemästä kohdasta vähintään puolet, eli neljä kohtaa (taulukko 5). Kyseiset luokanopettajaopiskelijat olivat maininneet muun muassa pyytävänsä apuun koulun muita aikuisia (toisen opettajan tai rehtorin) ja keskustelevansa asiasta eri osapuolten kanssa. Lisäksi he ilmoittaisivat tapahtuneesta vanhemmille ja osa tarvittaessa myös poliisille sekä antaisivat kiusaajille jälki-istuntoa tai pitäisivät kasvatustilanteen. Muun muassa seuraavan aineistolainauksen kirjoittaneen luokanopettajaopiskelijan valmiudet toimia luokiteltiin fyysisessä kiusaamistilanteessa monipuolisiksi.

"Aluksi akuutti tilanne pitäisi rauhoittaa ja erottaa oppilaat toisistaan. Mikäli pihalla on toinen aikuinen, tulisi hänet ottaa myös tilanteeseen mukaan. Tämän jälkeen jokaisen osapuolen kanssa tulisi keskustella asiasta yhdessä ja erikseen, sekä infota tilanteesta koteihin pohtien sitä, mitä jatkossa tehdään. Kurinpitotoimia (kasvatustilanteen puhuttelu, jälki-istunto tms)..."

Fyysisen kiusaamistilanne-esimerkin aineistosta erottui seitsemän vastaajaa, joiden toimiminen fyysisessä koulukiusaamistilanteessa oli hyvin yksipuolista. Kyseiset vastaajat mainitsivat vain yhden tavan, miten he tilanteessa toimisivat. Yksipuolisissa vastauksissa mainittiin esimerkiksi vain oppilaiden puhuttelu tai toisen opettajan paikalle pyytäminen. Muun muassa seuraavien aineistolainauksen kirjoittaneiden luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia luokiteltiin fyysisessä kiusaamistilanteessa yksipuolisiksi.

"Pitäisin kyseisille oppilaille puhuttelun tilanteessa ja koulupäivän jälkeen."

"Pyytäisin apua paikalle."

Psyykkisen kiusaamistilanne-esimerkin aineistosta erottui 11 luokanopettajaopiskelijaa, joiden valmiudet psyykkisessä kiusaamistilanteessa toimimiseen olivat monipuoliset. He muun muassa kertoivat keskustelewansa asiasta eri osapuolten kanssa sekä erikseen että yhdessä, kertoisivat vanhemmille tilanteesta ja pyytäisivät apua eri moniammatillisen yhteistyöhön kuuluvilta ammattilaisilta. Seuraava aineistolainaus on esimerkki luokanopettajaopiskelijasta, jonka valmiudet toimia luokiteltiin psyykkisessä kiusaamistilanteessa monipuolisiksi.

"Puuttuisin jokaiseen kommenttiin enkä antaisin niiden mennä läpi. Tämän jälkeen pyytäisin oppilasta keskusteluun ja tarjoaisin hänelle tukea..." -- "... keskustelisin niiden oppilaiden kanssa, joista kyse ja keskustelisin myös lasten vanhempien kanssa aiheesta. Tämän jälkeen käsittelisin luokan kanssa yhteisesti aihetta, mutta en niin, että se kohdistuu häneen itseensä. Kiva koululla on esimerkiksi paljon erilaisia materiaaleja tällaisiin tilanteisiin..." -- "Jos tämä ei auta niin sitten pyytäisin apua rehtorilta tai kuraattorilta tilanteen selvittämiseen."

Psyykkisen kiusaamistilanne-esimerkin aineistosta erottui 16 vastaajaa, joiden valmiudet kyseisessä kiusaamistilanteessa toimiseen olivat yksipuoliset. Vastaajista kaksi ei osannut ollenkaan kertoa, miten kyseisessä kiusaamistilanteessa kuuluisi toimia. Loput vastaajista mainitsivat esimerkiksi vain huomauttavansa kiusaajia ikävistä kommentteista tai pitävänsä luokalle ryhmäyttävää toimintaa. Muun muassa seuraavien aineistolainausten kirjoittaneiden vastaajien valmiudet toimia psyykkisessä kiusaamistilanteessa luokiteltiin yksipuolisiksi.

"En tiedä, juuri tällaisiin tilanteisiin kaipaisin apua."

"Puuttuisin negatiiviseen kommentointiin heti kun sellaista on."

"Koko luokan ryhmäyttäviä tunteja."

Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamistilanne-esimerkin aineistosta erottui viisi vastaajaa, joiden valmiudet toimia kyseisessä tilanteessa olivat monipuoliset. Edellä mainittujen kiusaamistilanne-esimerkkien tavoin myös tässä tapauksessa kyseiset vastaajat olivat maininneet keskustelewansa asiasta eri osapuolten kanssa sekä koulun muiden aikuisten, kuten rehtorin, ja vanhempien kanssa. Lisäksi vastaajat mainitsivat koko luokalle pidettävät oppitunnit sosiaalisessa mediassa käyttäytymisestä ja tilanteen seurannan. Seuraava aineistolainaus on esimerkki vastaajasta, jonka valmiudet luokiteltiin sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa toimimiseen monipuolisiksi.

"Keskustelisin ensin kyseisen oppilaan kanssa, ja kysyisin ketkä häntä on kiusannut. Keskustelisin asiasta vanhemman kanssa ja mikäli kiusaajat saadaan selville, keskustelisin myös heidän kanssa ja kiusaajien vanhempien kanssa. Pitäisin koko luokalle oppitunteja somekäyttäytymisestä..."--" Voisin pyytää esimerkiksi poliisin kertomaan koko koululle somekiusaamisesta ja siitä, että somessa kiusaaminenkin voi olla rikos." --"Jatkaisin työskentelyä asian parissa niin kauan kunnes kiusaaminen ja juoruilu saadaan kitkettyä pois."

Sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanne-esimerkin aineistossa 16 vastaajan valmiudet kyseisessä kiusaamistilanteessa toimimiseen olivat hyvin yksipuolisia. Nämä opiskelijat mainitsivat ainoastaan yhden tavan, miten he toimisivat tilanteessa, kuten seuraavat aineistolainaukset osoittavat.

"Keskustelisin asiasta kollegoiden kanssa"

"Keskustelisin asiasta luokan kanssa"

"Kehottaisin vanhempia vahtimaan lastensa some-käyttäytymistä enemmän."

"Selvittäisin, kuka kyseisiä kommentteja ja juoruja levittää oppilaasta"

Alla näkyvään taulukkoon (taulukko 8) on koottu kaikkien kolmen kiusaamistilanne-esimerkin vastaukset ja luokiteltu vastaukset sen perusteella, onko vastaajalla monipuoliset (vähintään neljä kohtaa), keskinkertaiset (2–3 kohtaa) vai heikot (0–1 kohtaa) valmiudet toimia kussakin kiusaamistilanteessa.

Taulukko 8. Opettajaopiskelijoiden valmiudet toimia eri kiusaamistilanteissa

Opettajaopiskelijoiden valmiudet	Fyysinen	Psyykinen	Sosiaalinen media
Monipuoliset (vähintään 4)	13	11	5
Keskinkertaiset (2–3)	28	21	27
Heikot (0–1)	7	16	16

Taulukon 12 perusteella vaikuttaa siltä, että suurimmalla osalla vastaajista on keskinkertaiset valmiudet toimia kyseisissä kiusaamistilanteissa. Monipuolisia valmiuksia toimia kiusaamistilanteissa on ollut eniten fyysisessä kiusaamistilanteessa (13) ja vähiten sosiaalisessa mediassa

tapahtuvassa kiusaamistilanteessa (5). Heikkoja valmiuksia on ollut eniten sekä psyykkisessä-että sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa (16). Kaikki kiusaamistilanteet yhteenlaskettuna heikkoja valmiuksia toimia kiusaamistilanteissa (39) on ollut enemmän kuin monipuolisia valmiuksia (29).

4.2 Luokanopettajaopiskelijoiden työkokemukset koulussa kiusaamistilanteissa toimimisen taustalla

Tässä tutkimuksessa tutkittiin myös sitä, mistä maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet havaita kiusaamista ja toimia eri kiusaamistilanteissa peräisin. Kun opiskelijat olivat vastanneet tutkimuskyselyssä siihen, miten he toimisivat kussakin esimerkkitilanteessa, opiskelijat saivat kertoa mistä he ovat oppineet kyseiset keinonsa toimia. Alla oleva taulukko (taulukko 9) havainnollistaa näitä pääteemoja, ja kuinka monta kertaa kyseiset teemat ovat kussakin kiusaamistilanne-esimerkissä ilmenneet.

Taulukko 9. Mistä olet oppinut kertomasi keinot toimia eri kiusaamistilanteissa?

Mistä olet oppinut keinot?	Fyysinen kiusaaminen	Psyykinen kiusaaminen	Nettikiusaaminen
Työkokemus koulussa	25	17	12
Opinnot	12	21	18
Intuitio/maalaisjärki	17	6	7
Omat kouluaikaiset kokemukset oppilaana	4	4	3
Itse asiaan perehtyminen	3	-	-
En tiedä/en mistään	10	12	18

Kun lasketaan yhteen pääteemojen määrien ilmeneminen jokaisessa tilanteessa, huomataan vastaajien oppineen eniten keinoja toimia kiusaamistilanteissa koulussa työskentelemällä (54 vastausta). Erityisesti fyysisessä kiusaamistilanteessa toimimiseen vastaajat kokivat saaneensa eniten valmiuksia juuri käytännön työn kautta.

”Olen seurannut, kuinka sijaistaessani rehtori selvitti riitatilannetta todella mahtavasti.”

”Sijaisuuksia tehdessä olen kuullut opettajilta kokemuksia, miten tilanteissa on toimittu.”

Jokaisen kiusaamistapauksen kohdalla vastaajat kertoivat oppineensa käyttämiään keinoja sekä työskennellessään koulussa vakituisemmin, että sijaisena. Työkokemus on voinut sisältää esim. itse tilanteen selvittämistä, jonkun toisen hoitamana tilanteen selvittämisen seuraamista tai kollegoiden kanssa keskustelua tai kokemusten jakamista aiheesta.

Työkokemuksen jälkeen eniten vastauksia (51) saatiin opintoihin liittyen. Opinnot- pääteemassa isoimmaksi yksittäiseksi tekijäksi nousi esiin opetusharjoittelut (23 vastausta), mutta mainintoja oli myös kaikille pakollisista opettajankoulutukseen sisältyvistä kursseista, vapaaehtoisista opettajankoulutuksen sivuaineiden kursseista sekä myös kokonaan koulutukseen kuulumattomista kursseista.

”Pääosin harjoitteluista. Eri kursseilla saatettu sivuuta aihetta. Erityisesti terveystiedon perusopinnoissa noussut esiin.” (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

”Yhdessä harjoittelun työpajassa (muistaakseni opettajan oikeuksista).” (Fyysinen kiusaamistilanne)

”Maisteriopinnoissa käsiteltiin jollain opintojaksolla tämän tyyppisen casen kanssa ja pohdittiin ratkaisuehdotuksia.” (Psykykinen kiusaamistilanne)

Pakollisista kursseista mainittiin mm. Opettajan vuorovaikutustaidot (2), Yhteisenä työnä kouluhyvinvoinnin vahvistaminen (1) ja Opetus- ja sivistystoimen hallinto ja johtaminen muuttuvissa ympäristöissä (2). Sivuaineiden osalta vastauksissa mainittiin terveystiedon perus- sekä aineopinnot (8) ja erityisopettajaopinnot (2). Opinnot- pääteeman lähes kaikkia alateemoja mainittiin kiusaamistilanteesta (fyysinen, psykkinen ja sosiaalinen media) riippumatta. Tästä poikkeuksena oli OKL:n ulkopuoliset opinnot, joita mainittiin vain fyysisessä kiusaamistilanteessa. Näillä tarkoitettiin esimerkiksi lakeihin liittyviä opintoja tai fyysistä väkivaltaa käyttävän oppilaan kohtaamiseen liittyvää kurssia. Vastaajat vastasivat kaikkiin tapauksiin myös useita vastauksia, joista ei voinut tarkemmin päätellä, mikä osa opintoja oli kyseessä.

Useammassa vastauksessa (yhteensä 30) mainittiin intuition tai niin sanotun maalaisjärjen olleen kiusaamistilanteessa toimimisen keinojen lähde. Erityisesti fyysisen kiusaamistilanteen kohdalla tämä korostui (17 vastausta).

”En mistään. Toimisin em. tavalla maalaisjärjellä ja ilman koulutusta. En tiedä, onko tapa järkevin. Tärkeintä lienee, ettei jää tilanteessa yksin, vaan pyytää tukea oppilas-huoltoryhmältä.” (Fyysinen kiusaamistilanne)

”Oma ajattelu, ja tilannetaju. Okl:ssä ei oikein ole saanut avaimia tähän kiusaamisen osa-alueeseen.” (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

Muutamia vastauksia oli tullut myös omista kouluaikaisista kokemuksista oppilaana. Kolme vastaajaa kertoi fyysisessä kiusaamistilanteessa ottaneensa aikaisemmin myös itse selvää eri tavoista toimia kiusaamistilanteissa, mikä ilmenee muun muassa seuraavissa aineistolainauksissa.

”-- oma kokemus omalta kouluajalta, kun opettaja on toiminut samankaltaisessa tilanteessa tietyllä tavalla.” (Psykykinen kiusaamistilanne)

”Lukemalla sanomalehdistä koulukiusaamista koskevia artikkeleja ja varmaan myös koulujen toimintaohjeita kiusaamistilanteiden varalle.” (Fyysinen kiusaamistilanne)

Yhteensä 40 vastauksessa ei osattu sanoa mistä keinot ovat peräisin. Näiden vastausten määrä kasvoi tilanne tilanteelta ja eniten kyseisiä vastauksia ilmeni sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamisessa (18). Tämän perusteella voidaan päätellä, että sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista ei ole käsitelty opinnoissa välttämättä edes sitä määrää, mitä fyysistä tai psykistä kiusaamista. Yleisesti kuitenkin vastauksista huomataan, että keinot kiusaamistilanteissa toimimiseen eivät suurilta osin ole peräisin opinnoista, vaan ne jakautuvat muutamaankin eri lähteeseen. Näistä suurimmaksi muodostuivat kokemukset työelämästä. Käytännön kokemukset painottuivat myös opinnot- vastauksissa, sillä tämän pääteeman sisällä opetusharjoittelut saivat suurimman osan vastauksista OKL- kursseihin verrattuna.

4.3 Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia opintojen tarjoamista valmiuksista kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen

Luokanopettajakoulutuksen tarjoamia valmiuksia kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen tutkittiin monivalintakysymyksillä siitä, kuinka usein muistaa opintojaksoilla käsiteltävän niin fyysisen, psykisen kuin sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen havaitsemisesta ja näissä kiusaamistilanteissa toimimista. Vastausasteikko oli 1–4 (1= ei koskaan, 2= harvoin, 3= toisinaan, 4= usein). Kiusaamisen havaitsemisen summamuuttujan vastausten keskiarvo oli 1,95 ja kiusaamistilanteissa toimimisen summamuuttujan vastausten

keskiarvo oli 1,96. Nämä molemmat keskiarvot ovat lähimpänä arvoa 2 eli harvoin. Pienin vastattu arvo molempiin summamuuttujiin eli kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteessa toimimiseen oli 1 (1= Ei koskaan) ja suurin 3,17 (3= Toisinaan). Vastauksia 4 (4= Usein) ei näiden arvojen mukaan esiintynyt lähes yhtään. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Summamuuttujien tunnuslukutaulukko

Summamuuttuja	Pienin arvo	Suurin arvo	Keskiarvo	Keskihajonta	Vinousarvo	Huipukkuusarvo
Havaitseminen	1,00	3,17	1,95	,601	-,075	-,742
Toimiminen	1,00	3,17	1,96	,606	,124	-,781

Frekvenssianalyysi osoitti, että havaitsemisen summamuuttujassa arvoa 1,00 oli vastattu eniten (n = 8). Näin ollen 16,7 % vastaajista (n = 48) oli täysin sitä mieltä, että kiusaamisen havaitsemisesta ei ole ollut koskaan mainintaa opinnoissa. Myös 12 muuta vastaajaa oli vastannut summamuuttujan sisältämiin kysymyksiin yhteisarvoksi 1,33–1,83. Nämä huomioon ottaen yhteensä 20 vastaajaa eli 41,7 % vastaajista oli sitä mieltä, että kiusaamisen havaitsemisesta on puhuttu vähemmän kuin harvoin (2 = harvoin). Arvoa 2,00–2,83 oli vastannut yhteensä 24 vastaajaa, eli 52,2 % vastaajista oli sitä mieltä, että aihetta on käsitelty enemmän harvoin, kuin toisinaan. Arvoa 3,00–3,17 vastasi kolme vastaajaa eli 6,3 % ajatteli aiheen olleen käsittelyssä toisinaan. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Kiusaamisen havaitseminen- summamuuttujan vastausarvojen määrä

Arvo	Vastaajien lukumäärä	Prosentti vastaajista
1,00–1,83	20	41,7
2,00–2,83	25	52,2
3,00–3,17	3	6,3
Yhteensä	48	100

Frekvenssianalyysi osoitti, että kiusaamistilanteessa toimimisen summamuuttujassa arvoa 2,17 oli vastattu eniten (n = 9). Kokonaisuudessaan arvoa 2,00–2,83 vastasi yhteensä 23 vastaajaa. Näin ollen 48,1 % vastaajista oli sitä mieltä, että kiusaamistilanteissa toimimista käsiteltiin opinnoissa enemmän harvoin, kuin toisinaan. Arvoa 1,00 (ei koskaan) vastasi viisi vastaajaa (10,4 %) ja kokonaisuudessaan arvoa 1,00–1,83 vastasi yhteensä 21 vastaajaa. Näin ollen 43,8 % vastaajista oli sitä mieltä, että aihetta ei käsitelty lähes koskaan. Arvoa 3,00–3,17 vastasi

neljä vastaajaa, joten 8,4 % koki kiusaamistilanteissa toimimisen olleen käsittelyssä opintojen aikana toisinaan. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. Kiusaamistilanteessa toimiminen- summamuuttujan vastausarvojen määrä

Arvo	Vastaajien lukumäärä	Prosentti vastaajista
1,00–1,83	21	43,8
2,00–2,83	23	48,1
3,00–3,17	4	8,4
Yhteensä	48	100

Prosenttierot havaitsemisen ja toimimisen summamuuttujien vastausryhmiä verrattaessa (ei koskaan, harvoin ja toisinaan) olivat n. 2–4 % välillä, eli merkittäviä eroja havaitsemisen ja toimimisen välillä ei ollut. Yksityiskohtaisemmin tarkasteltaessa molempien summamuuttujien välillä oli havaittavissa kuitenkin pieniä eroja. Vaikka kiusaamistilanteessa toimimisen summamuuttujassa yleisin vastausarvo oli 2,17 ja kiusaamisen havaitsemisen summamuuttujassa 1,00, oli kiusaamisen havaitsemisesta kuitenkin kaikkien summamuuttujiin sisältyneiden kysymysten vastausten perusteella ollut kokonaisuudessaan hieman enemmän puhetta opinnoissa kuin kiusaamistilanteessa toimimisesta. Tulosten perusteella vaikuttaa siis siltä, että maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijat eivät ole saaneet opinnoistaan tarpeeksi tietoa niin kiusaamisen havaitsemiseen kuin kiusaamistilanteissa toimimiseenkaan.

Tutkimuskyselyssä monivalintakysymysten jälkeen kysyttiin avoimella vapaaehtoisella kysymyksellä ”*Millä kursseilla muistat, että olisi käsitelty kiusaamisen havaitsemista?*” tai ”*Millä kursseilla muistat, että olisi käsitelty kiusaamiseen puuttumista?*”. Kysymykseen koskien kiusaamisen havaitsemisen mainitsemista kursseilla tuli 33 vastausta ja vastaavaan kiusaamistilanteessa toimimiseen liittyvään kysymykseen 25 vastausta. Koska suurin osa vastaajista oli vastannut samat vastaukset molempiin kysymyksiin, yhdistettiin vastaukset yhteen samaan taulukoon (Taulukko 13).

Taulukko 13. Millä OKL:n kursseilla muistat, että olisi käsitelty kiusaamisen havaitsemista ja kiusaamistilanteessa toimimista?

Millä OKL:n kursseilla on käsitelty kiusaamisen havaitsemista ja kiusaamistilanteessa toimimista?	Vastausten määrä (n = 58)
Opetusharjoittelut	17
En muista/ei missään	16
Terveystiedon perus-/aineopinnot (sivuaine)	10
Yhteisenä työnä kouluhyvinvoinnin vahvistaminen	5
Kasvatustiedon perus-/aineopinnot	4
Opettajan vuorovaikutusosaaminen	4
Toimivat ja hyvinvoivat kasvatus- ja opetusyhteisöt	4
Koulu lasten hyvinvointiympäristönä	3
Terveystiedon monialainen kurssi (pakollinen)	3
Demokratia, tasa-arvo ja ihmisoikeudet	2
Digitaalinen oppiminen ja opettaminen (sivuaine)	2
Opetus- ja sivistystoimen hallinto ja johtaminen muuttuvissa ympäristöissä	2
Yksilöllinen ja yhteisöllinen oppimisen tuki	2

Taulukkoon listattiin kaikki vastauksissa mainitut OKL:n kurssit. Taulukosta huomataan, että vastauksia kyseisiin kursseihin tai opintojaksoihin tuli vain muutamia, lukuun ottamatta opetusharjoitteluita sekä terveystiedon sivuaineopintoja. Näistä vain toinen, eli opetusharjoittelut ovat pakollisia kaikille. Osa luokanopettajaopiskelijoista oli vastannut, ettei muista millään kurssilla olleen puhetta kiusaamisen havaitsemisesta tai kiusaamistilanteessa toimimista. Muutamassa vastauksessa ei nimetty mitään tiettyä kurssia, mutta muisteltiin aiheen olleen käsitellyssä pintapuolisesti tai ”sivulauseessa”. Edellisessä luvussa 4.2 kävi ilmi, että opettajaopiskelijat kokivat saaneensa eniten keinoja kiusaamistilanteissa toimimiseen käytännön kokemuksesta työelämässä tai opetusharjoitteluissa. Tämän luvun taulukko (taulukko 13) vahvistaa opetusharjoitteluiden asemaa olemalla eniten vastattu kurssi/opintojakso OKL:n sisällä, missä opiskelijat muistivat kiusaamisen havaitsemisen tai siihen kiusaamistilanteessa toimimisen olleen keskustelunaiheena.

4.4 Luokanopettajaopiskelijat toivoisivat opettajankoulutukselta konkreettisia keinoja kiusaamistilanteissa toimimiseen

Tutkimuksessa tutkittiin myös sitä, mitä lisätietoa maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijat toivoisivat opettajankoulutuksesta kiusaamistilanteissa toimimiseen. Tätä kysyttiin jokaisen kiusaamistilanne-esimerkin jälkeen erikseen avoimella pakollisella kysymyksellä ”Mitä lisätietoa kaipaisit tilanteessa toimimiseen?” (Taulukko 14).

Taulukko 14. Mitä lisätietoa luokanopettajaopiskelijat toivovat kiusaamistilanteisiin.

Mistä toivoisit lisätietoa?	Fyysinen kiusaaminen	Psyykinen kiusaaminen	Nettikiusaaminen
Konkreettisia keinoja	17	22	19
Opettajan ja oppilaan fyysinen turvallisuus	13	-	-
Lainsäädäntöön liittyvät asiat	7	-	5
Opettajan puuttuminen koulun ulkopuoliseen toimintaan	-	-	10
Ei mitään/eos	7	6	7

Suurimmaksi pääteemaksi nousi "Konkreettisia keinoja", jonka sisälle sopivia vastauksia tuli fyysiseen kiusaamiseen 17, psyykkiseen kiusaamiseen 22 ja nettikiusaamiseen 19. Näihin luokutuivat esimerkiksi se, mitä konkreettisesti tilanteen eri osapuolille tai vanhemmille kuuluisi sanoa aiheesta keskusteltaessa ja mitkä keinot ovat tehokkaimpia tilanteen lopettamiseksi niin, ettei kiusaaminen enää jatku.

“Miten keskustella asiasta niin, että kiusaaminen loppuisi.” (Fyysinen kiusaamistilanne)

“Miten ottaa asia puheeksi vanhempien kanssa?” (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

Erityisesti psyykkisessä kiusaamistilanteessa vastaajia mietitytti myös syrjityn oppilaan oikeanlainen tukeminen. Moni vastaaja kaipasi myös selkeää esimerkkirunkoa siitä, missä järjestyksessä ja millä eri toimenpiteillä kiusaamistilanteessa kuuluisi toimia. Vastauksissa mietitytti myös, mitkä olisivat parhaita konkreettisia keinoja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn.

”Kaipaisin keinoja siihen, miten voisin opettajana auttaa yksinäistä oppilasta löytämään ystäviä.” (Psykkinen kiusaamistilanne)

”Paljon lisätietoa, tuntuu että koulutuksen kautta saadut keinot tähän ovat melko niukat, vaikka aihe on todella tärkeä.” (Psykkinen kiusaamistilanne)

”Varmaan joku do this -lista olisi tässäkin hyvä” (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

”Miten konkreettisesti voitaisiin löytää kiusaamisen juurisyyt ja ennaltaehkäistä kiusaamisen alkamista.” (Fyysinen kiusaamistilanne)

Fyysisen kiusaamisen osalta yhteensä 13 vastausta koski oppilaan ja opettajan fyysinen turvallisuus -teemaa ja seitsemän lainsäädäntöön liittyvät asiat -teemaa. Vastauksista ilmeni huoli kaikkien osapuolten fyysisestä turvallisuudesta ja samalla epätietoisuutta siitä, miten toimia oikein myös opettajan oman oikeusturvan kannalta, kuten seuraavat aineistolainaukset osoittavat.

”Fyysiseen tilanteeseen väliin meneminen. Millä keinoin on hyväksyttävää erottaa oppilaat toisistaan tappelutilanteessa?”

”Miten väkivaltatilanteeseen tulee puuttua opettajan oman oikeusturvan kannalta järkevästi?”

”Kiinnipitotilanteista tahtoisin lisätietoa, miten niissä edetään?”

Vastauksissa toivottiin koulutusta esimerkiksi kiinnipidosta tai muista oikeanlaisista otteista, joilla tilanne saataisiin rauhoitettua turvallisesti kaikkien osapuolten kannalta. Lainsäädäntöön liittyvät asiat tulivat myös esiin viidessä vastauksessa sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa koskien muun muassa kunnianloukkauksen merkkejä tai opettajan oikeutta nähdä oppilaiden välisiä viestejä tai muuta puhelimen sisältöä asiaa selvitettyä.

”Lakeja ja muita toimintaohjeita esimerkiksi siitä, saanko nähdä viestejä ja kuinka paljon saan selvittää tietoa tapaukseen liittyvistä asioista.” (Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamistilanne)

Kuten jo luvussa 4.1.4 mainittiin, sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamisesimerkissä moni vastaaja pohti opettajan oikeutta tai velvollisuutta puuttua koulun ulkopuolisiin tapahtumiin. Sosiaalisessa mediassa tapahtuviin kiusaamistilanteisiin liittyen lisätietoa kaivattiinkin pääteemanaan "Opettajan puuttuminen koulun ulkopuoliseen toimintaan". Erityisesti mahdollisten seuraamusten tai rangaistusten antaminen vapaa-ajan tapahtumista mietityttivät vastajia ja mihin opettajan velvollisuudet koulun ja vapaa-ajan suhteen rajataan.

"Mitä keinoja opettajalla on puuttua netissä tapahtuvaan kiusaamiseen?"

"-- Voiko koulu antaa rangaistuksia tällaisesta käytöksestä, sillä eihän koulu voi rangaista siitäkään, jos joku vaikka jalkapallotreeneissä kiusaa toista, mutta koulussa ei?!"

"Kuinka paljon opettajan pitää puuttua vapaa-ajan kiusaamistilanteisiin, jos kouluaikana varsinaisesti mitään ei tapahdu mutta seuraukset kuitenkin heijastuvat sinne?"

Myös tämän kysymyksen vastauksista saatiin muodostettua yhdeksi pääteemaksi "Ei mitään/en osaa sanoa". Minkään kiusaamistilanne-esimerkin alle ei ollut avattu kyseistä vastausta sen enempää, joten tarkempia perusteluita ei ole tiedossa. Nämä vastaajat kokevat mahdollisesti omaavansa jo tarvittavat tiedot kyseisten tilanteiden ratkaisemiseksi tai voivat myös kokea tarvitsevansa jotain lisätietoa, mutta eivät osaa yksilöidä tai nimetä sitä tarkemmin. Näiden vastausten määrä oli fyysisessä kiusaamistilanteessa sekä sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa molemmissa seitsemän ja psyykkisessä kiusaamistilanteessa kuusi. Kyselyyn vastanneista luokanopettajaopiskelijoista neljä vastasi jokaisen kolmeen lisätietojä tiedustelemaan kysymykseen näin.

5 Pohdinta

Tämän osion tarkoituksena on pohtia koko tutkimusprosessia. Ensin tässä osiossa tarkastellaan keskeisimpiä tutkimustuloksia ja niiden hyödyntämistä luokanopettajankoulutuksen sekä opettajan työn kannalta. Tämän jälkeen pohditaan tutkimusprosessin eettisyyttä sekä tutkimusmenetelmien ja tulosten luotettavuutta. Lopuksi esitellään tälle tutkimukselle jatkotutkimustuloksia.

5.1 Keskustelu luokanopettajaopiskelijoiden pääkeinona toimia kiusaamistilanteissa

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaiset valmiudet luokanopettajaopiskelijoilla on kiusaamistilanteissa toimimiseen. Aineistosta analysoitiin ensin, miten luokanopettajaopiskelijat toimisivat kolmessa eri kiusaamistilanne-esimerkissä ja tämän jälkeen tutkittiin, omaavatko vastaajat monipuoliset, keskinkertaiset vai heikot valmiudet toimia kyseisissä kiusaamistilanteissa. Kiusaamistilanteissa toimimiseen ei ole vain yhtä oikeaa tapaa vaan tapoja on useita (Lämsä 2009; Opetushallitus 2024; Pöyhönen 2021). Tulokset osoittivat, että luokanopettajaopiskelijat osasivat mainita tärkeitä keinoja, miten erilaisissa kiusaamistilanteissa kannattaa toimia. Kolmen kiusaamistilanne-esimerkin (fyysinen, psyykinen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen) perusteella luokanopettajaopiskelijat toimivat kiusaamistilanteissa useimmiten keskustelemalla tilanteen eri osapuolten kanssa sekä yhdessä että erikseen. Moni luokanopettajaopiskelija keskustelisi myös tilanteen osapuolten vanhempien sekä eri moniammatilliseen yhteistyöhön kuuluvien ammattilaisten kanssa. Myös opetushallituksen mukaan yllä mainitut asiat ovat kiusaamistilanteessa tärkeitä toimintatapoja (Opetushallitus 2024).

Lisäksi osa luokanopettajaopiskelijoista mainitsi psyykkisessä kiusaamistilanteessa keskustellevansa kyseisestä kiusaamistilanteesta koko luokan kanssa, mikä voi johtua siitä, että kiusaaminen on ryhmäilmiö (Pöyhönen 2021) ja erityisesti kyseisessä kiusaamistilanteessa lähes kaikki luokan oppilaat toimivat kiusattua vastaan jossain roolissa olemalla esimerkiksi kiusaaja, kiusaajan apuri, kiusaajan vahvistaja tai ulkopuolinen ”hiljainen hyväksyjä” (Salmivalli, Kärnä & Poskiparta 2011, 406). Koko luokan yhteinen keskustelu ei kuitenkaan korostu aiempien tutkimusten suosituksissa, mikä voi johtua siitä, että koko luokan kanssa keskusteltaessa kiusa-

tulle saattaa tulla tunne, että keskustelun osapuolina on koko luokka vastaan kiusattu. Sen sijaan, että keskusteltaisiin koko luokan kanssa kyseisestä tilanteesta, on suositeltavaa keskustella koko luokan kanssa yleisellä tasolla kiusaamisen vaikutuksista niin kiusattuun kuin kiusajaan ja vahvistaa oppilaiden empatiakykyä (Lämsä 2009; Pöyhönen 2021.) Osa luokanopettajaopiskelijoista olikin maininnut koko luokan kanssa yleisellä tasolla kiusaamisesta keskustelemisen sekä sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta ja sen seuraamuksista kokonaisen opitunnin pitämisen.

Keskustelun lisäksi vastaajat mainitsivat tilanteen keskeyttämisen sekä kurinpidolliset keinot keskeisinä toimintatapoina fyysisessä kiusaamistilanteessa. Koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen tulee aina puuttua heti (POPS 2014, 34), mikä pitää sisällään luokanopettajaopiskelijoiden mainitseman fyysisen kiusaamistilanteen keskeyttämisen. Kurinpitokeinoja suositellaan myös käytettäväksi tilanteeseen sopivalla tavalla (Opetushallitus 2024). Kurinpitokeinoiksi vastaajat olivat maininneet jälki-istunnon sekä kasvatuskeskustelun, jotka ovat yleisiä kurinpitokeinoja kouluissa. Psykkisessä kiusaamistilanteessa keskustelun lisäksi sosiaalisten taitojen vahvistaminen nousi isoksi teemaksi luokanopettajaopiskelijoiden vastauksissa. Luokanopettajaopiskelijat mainitsivat vahvistavansa näitä taitoja muun muassa tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoituksilla, koko luokkaa ryhmäyttävillä harjoitteilla ja jakamalla paritehtävien parit itse ja vaihtamalla näitä pareja usein. Sosiaalisten taitojen vahvistaminen onkin todettu olevan tärkeää silloin, kun kiusaamista pyritään vähentämään ja ehkäisemään (Lämsä 2009, 79; Pöyhönen 2021).

5.2 Luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia eri kiusaamistilanteisissa ovat vaihtelevia

Tässä tutkimuksessa koottiin Opetushallituksen (2024) sekä Lämsän (2009) ja Pöyhösen (2021) tutkimuksien perusteella lista suositeltavista keinoista kiusaamistilanteessa toimimiseen. Listan perusteella vastaajien valmiudet toimia kiusaamistilanteissa luokiteltiin monipuoliksi, keskinertaisiksi tai heikoiksi. Tulosten perusteella enemmistö vastaajista omasi keskinertaiset valmiudet kiusaamistilanteissa toimimiseen. Kun laskettiin erikseen yhteen kaikki heikot ja kaikki monipuoliset valmiudet, heikkoja valmiuksia toimia kiusaamistilanteissa oli monipuolisista valmiuksista selvästi enemmän. Tulos on samansuuntainen tutkimushypoteesin kanssa. Tulos voi myös johtua siitä, että Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kursseilla käsitellään vain vähän kiusaamistilanteissa toimimista (TY, OKL, ops, 2022–2024). Tämän perusteella voidaan

siis sanoa, että luokanopettajakoulutuksen tarve kehittyä opiskelijoiden ohjaamisessa koskien eri kiusaamistilanteissa toimimista on todellinen.

Tulosten perusteella vastaajat omasivat eniten monipuolisia valmiuksia toimia fyysisessä kiusaamistilanteessa ja siihen tuli myös vähiten heikkojen valmiuksien omaavia vastaajia. Fyysiseen kiusaamiseen saadut monipuolisemmat vastaukset saattavat johtua esimerkiksi siitä, että fyysinen kiusaaminen on näkyvin kiusaamisen muoto ja tällaisista kiusaamistilanteista tai niiden selvittämisestä on nähnyt monia esimerkkejä joko itse oppilaana tai koulun aikuisen roolissa. Näkyvyyden takia tilanne on helposti havaittavissa ja myös fyysisen turvallisuuden vaarantumisen takia tämän kaltaiseen kiusaamiseen koetaan isointa velvollisuutta puuttua välittömästi ja tehokkaasti. (Karhunen & Pörhölä 2007, 1,2; Bauman & Del Rio 2006, 225, 226.)

Psyykkisessä kiusaamistilanteessa oli toiseksi eniten niitä vastaajia, jotka omasivat monipuoliset valmiudet toimia kiusaamistilanteessa. Kyseiseen kiusaamistilanteeseen tuli kuitenkin enemmän heikkojen kuin monipuolisten valmiuksien sisältämiä vastauksia. Tulosten mukaan psyykkisessä kiusaamistilanteessa luokanopettajaopiskelijoilla oli heikommat valmiudet toimia kuin fyysisessä kiusaamistilanteessa. On tutkittu, että opettajaopiskelijat pitävät fyysistä kiusaamista vakavampana ja puuttuivat siihen herkemmin kuin psyykkiseen kiusaamiseen (Bauman & Del Rio 2006, 225, 226). Lisäksi psyykinen kiusaamistilanne on usein fyysistä kiusaamista haastavampaa huomata ja sitä kautta siihen reagoiminen voi olla monimutkaisempaa (Kaski & Nevalainen 2017, 106; Hamarus 2008, 47–51), mikä voi selittää sen, että valmiudet psyykkisessä kiusaamistilanteessa toimimiseen olivat heikommat kuin fyysiseen kiusaamistilanteeseen.

Tulosten mukaan luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa olivat kaikista kiusaamistilanteista heikoimmat. Tilanteessa oli yhtä monta heikoista valmiuksista koostuvaa vastastausta kuin psyykkisessä kiusaamistilanteessa, mutta sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamistilanteeseen tuli vähiten sellaisia vastauksia, joissa valmiudet olivat monipuoliset. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen on näistä kolmesta kiusaamisen muodoista uusin ja ehkä eniten koulun ulottumattomissa kiusaamisen mahdollistavan ajan ja paikan rajojen poistuessa, vaikka sen seuraukset heijastuivatkin myös koulun arkeen. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen selvittelyyn ei luokanopettajaopiskelijoilla ole välttämättä perinteistä mallia tai omakohtaista kokemusta omilta kouluajoilta tai työkokemuksen kautta esimerkiksi sijaisena toimiessa (verrattuna esimerkiksi

fyysisestä tappelusta tai nimittelystä). Aiheesta ei välttämättä ole tullut keskusteltua myöskään muiden opettajien kanssa, joiden kokemukset ja vinkit kiusaamistilanteiden selvittämisessä nousivat yhdeksi tärkeäksi tueksi omaan toimintaan luokanopettajaopiskelijoiden vastauksissa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta ei löytynyt myöskään yhtä paljon tutkimustietoa kuin muista kiusaamisen muodoista niin aikaisemman lähdekirjallisuuden (Hamarus 2008, 45; Karhunen & Pörhölä 2007, 1) perusteella kuin fyysisestä ja psyykkisestä kiusaamisesta. Uudemmissa lähdekirjallisuuksissa sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista on tutkittu jonkin verran (Craig ym. 2020, 101; Markkanen ym. 2021), mutta kyseisessä tilanteessa toimimiseen yksilöityä tietoa on silti toistaiseksi saatavilla vähemmän ja sitä kautta sitä ei välttämättä luokanopettajakoulutuksessakaan tarjota yhtä paljoa kuin fyysiseen ja psyykkiseen kiusaamiseen liittyen.

5.3 Työkokemus koulussa ja opetusharjoittelut tärkeässä asemassa luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksien taustalla

Tässä tutkimuksessa tutkittiin myös, mistä luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet kiusaamisen havaitsemiseen ja kiusaamistilanteissa toimiseen ovat peräisin. Tulosten perusteella työkokemus koulussa vakituisempana työntekijänä tai sijaisena oli suosituin vastaus. Työkokemuksesta saadut valmiudet olivat vastausten perusteella esimerkiksi itse tilanteen selvittämistä, jonkun toisen selvittämän tilanteen seuraamista tai vinkkien sekä kokemusten jakamista toisten opettajien kanssa. Erityisesti fyysiseen kiusaamiseen vastaajat kokivat saaneensa työelämästä eniten tapoja toimia ja vähiten taas sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen, mikä tukee aiemmin mainittuja tuloksia.

Koska opinnot keräsivät toiseksi eniten ääniä ja erityisesti opintojen alateemoista opetusharjoittelut oli suosituin vastaus, voidaan päätellä konkreettisten kokemusten koulun arjessa antaneen eniten valmiuksia havaita kiusaamista ja toimia kiusaamistilanteissa. Opinnoista sai vastaajien mukaan eniten tapoja toimia psyykkisessä kiusaamistilanteessa ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvassa kiusaamistilanteessa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen tuli myös kuitenkin eniten ”en tiedä/en osaa sanoa”- vastauksia, joten vastaajat jakautuivat tässä kohdassa kahteen eri joukkoon. Tutkimustulosten perusteella luokanopettajakoulutuksen muista opintojaksoista vain terveystiedon sivuaineopinnot oli saanut jonkin verran mainintoja opetusharjoitteluiden lisäksi. Terveystiedon sivuaineeseen kuuluu terveystiedon perus- sekä aineopinnot ja

ne ovat vapaaehtoisia. Näin ollen kaikille luokanopettajaopiskelijoille pakollisista opintojaksoista vain opetusharjoittelulla oli merkittävä rooli luokanopettajaopiskelijoille kiusaamistilanteissa toimimisen tapojen oppimiseen.

Erityisesti fyysiseen kiusaamiseen tuli myös useita vastauksia intuition/maalaisjärjen olevan kiusaamistilanteissa toimimisen tapojen taustalla. Tähän saattaa vaikuttaa tilanteiden nopea-tempoisuus, joka vaatii äkillisesti nopeaa toimintaa. Intuitio ja maalaisjärki voivat hyvin myös kehittyä aiempien eri lähteistä tulleiden tietojen ja kokemusten perusteella, mutta niitä ei ole mahdollisesti vain osattu yksilöidä tarkemmin. Huomionarvoista oli myös se, että luokanopettajaopiskelijat mainitsivat KiVa koulun vain muutamassa vastauksessa. KiVa koulu on ollut todella kattavasti käytössä kiusaamisenvastaisena ohjelmana Suomessa eri kouluissa, oletettavasti juuri niinä vuosina, kun suurin osa vastaajista on itse käynyt peruskoulua ja täten varmasti osallistunut useammallekin eri KiVa tunnille tai saattanut olla kiusaamistilanteen selvittelyssä, jossa on käytetty KiVa koulun toimintatapoja (Kiva Koulu 2023). Nämä muutamit vastaukset koskivat lähinnä sitä, että kiusaamistilanteissa he pyytäisivät asian selvittämiseen apua koulun kiusaamistyöryhmältä ja osa näistä vastaajista käytti työryhmästä suoraan nimitystä KiVa tiimi. Kun taas tiedusteltiin sitä, mistä luokanopettajaopiskelijoiden käyttämät keinot kiusaamistilanteissa toimimiseen ovat peräisin, KiVa koulua ei mainittu kertaakaan. Tutkimustulosten mukaan KiVa koulu on ollut tehokas kiusaamisenvastainen ohjelma, mutta tulosten perusteella vaikuttaa siltä, ettei ohjelma ole kuitenkaan jäänyt vastaajien mieleen tässä yhteydessä (Pöyhönen 2021, Sainio 2014, 22).

5.4 Kiusaamistilanteissa toimimiseen kaivataan konkreettisia keinoja luokanopettajakoulutukselta

Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää, mitä lisätietoa luokanopettajaopiskelijat kaipaavat ylipäätään liittyen kiusaamistilanteissa toimimiseen. Suurimmaksi teemaksi kaikissa kiusaamisen muodoissa nousivat konkreettiset keinot. Näiden tulosten pohjalta tutkijat suosittelivat Turun yliopiston luokanopettajakoulutuksen johonkin opintojaksoon lisättäväksi esimerkiksi tässä tutkimuksessa käytettyjen kiusaamistilanne-esimerkkien ja tilanteissa toimimisen tapojen suosituslistan läpikäymisen. Vastauksista nousi ilmi pohdinnat siitä, mitä konkreettisesti kiusaamistilanteen osapuolille tai heidän vanhemmilleen tulisi sanoa, missä järjestyksessä ja millä toimin kiusaamistilanteen selvittelyssä kuuluu edetä, ja mitkä ovat parhaat konkreettiset keinot kiusaamisen ennaltaehkäisyyn.

Fyysiseen kiusaamistilanteeseen liittyen isoksi teemaksi nousi myös oppilaan ja opettajan fyysinen turvallisuus, missä vastaajat pohtivat oikeita keinoja mennä fyysiseen kiusaamistilanteeseen väliin mahdollisimman turvallisesti. Tähän liittyen moni mainitsi haluavansa lisätietoa kiinnipitotilanteista. Lainsäädäntöön liittyvät asiat nousivat fyysisessä kiusaamistilanteessa tähän samaan aiheeseen liittyen, sillä vastaajat miettivät miten opettajan kuuluisi toimia säilyttääkseen oman oikeusturvansa. Lainsäädäntöön liittyvät asiat mainittiin myös sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamistilanteen kohdalla, kun vastaajat halusivat lisätietoa kunnianloukkauksen kriteereistä sekä siitä, kuinka paljon heillä on oikeutta nähdä oppilaiden välisiä viestejä ja muuta asiaa selvitettäessä. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen suhteen vastaajat pohtivat paljon myös sitä, minkä verran tällainen pääasiassa vapaa-ajalla tapahtunut asia kuuluu koulun selvitettäväksi ja miten muissakin vastaavissa asioissa raja koulun ja vapaa-ajan välillä kuuluisi asettaa.

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen teossa huomioitiin hyvä tutkimuseettiikka koko tutkimuksen ajan (Puusa & Juuti 2020). Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta ihmisiä tutkiville tutkimuksille, sillä tutkimuksen kohteena olivat luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet toimia kiusaamistilanteissa sekä heidän kokemuksensa opettajankoulutuksen tarjoamista valmiuksista kiusaamistilanteisiin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen avulla turvattiin tutkittavien luokanopettajaopiskelijoiden oikeuksia, ja tutkimuksen toteutuksesta eikä tuloksista aiheutunut minkään laista haittaa tutkittaville. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja sen sai halutessaan keskeyttää missä vain tutkimuksen vaiheessa. (TENK 2019, 7,8; Tuomi & Sarajärvi 2012, 131.) Tutkimuskyselyyn oli myös mahdollista vastata kyselyn annetun aukioloajan puitteissa tutkittavan itse valitsemana aikana ja hänelle parhaiten sopivassa paikassa.

Tutkimuspyyntö lähetettiin osallistujille Turun yliopiston sähköpostilistojen kautta. Sähköpostissa sekä tutkimuslomakkeessa kerrottiin, mitä tässä tutkimuksessa tutkitaan ja miten tutkimusaineistoa säilytetään (TENK 2019, 8.) Lisäksi mainittiin, että osallistujat pysyvät anonyyminä koko tutkimuksen ajan (Cohen ym. 2018, 471). Tutkimuskyselyn yhteydessä oli myös linkki tietosuojaselosteeseen (ks. liite 1), jossa kerrottiin vielä tarkemmin tutkimuksen tarkoituksesta ja henkilötietojen sekä vastausten säilyttämisestä. Tutkimuskyselyn alussa tutkittavilta

pyydettiin suostumus osallistua ja hyödyntää osallistujien vastauksia tähän tutkimukseen, sillä tutkijoilla tulee olla tästä dokumentti tallessa (TENK 2019, 8). Tutkimusaineistoa oli vain tutkijoiden käytössä eikä sitä jaettu ulkopuolisille.

Vaikka tutkimusmenetelmät valittiin tarkoin ja tutkimus toteutettiin huolellisesti, sen luotettavuuteen on saattanut vaikuttaa monet eri tekijät. Tutkimuskysely sisälsi useita avoimia kysymyksiä, mitkä vaativat vastaajilta paljon omaa pohdintaa. Kolmeen eri kiusaamistilanteeseen vastaaminen on saattanut tuntua tutkittavasti raskaalta, mikä on voinut vaikuttaa siihen, että etenkin tutkimuskyselyn loppuvaiheessa vastausten monipuolisuus on saattanut heikentyä. Tätä mahdollisuutta tukee aiemmin mainitut tulokset, missä fyysiseen kiusaamiseen saatiin eniten monipuolisia, psyykkiseen kesinkertaisia ja sosiaaliseen mediaan heikoimpia vastauksia. Tämä oli tilanne-esimerkkien järjestys myös kyselyssä. Vaikka sähköpostilinkki jaettiin vain tutkimuksen osallistujakohderyhmälle, linkkiä olisi pystynyt jakamaan eteenpäin ja on mahdollista, että tutkimukseen on voinut vastata joku kohderyhmään kuulumaton henkilö. Koska tutkimuskyselyyn on voinut vastata ajasta ja paikasta riippumatta, vastaaja olisi halutessaan voinut tehdä kyselyn yhdessä jonkun muun kanssa tai käyttää vastaamiseen jotain muita apukeinoja.

Tutkimuksen vastausprosentti oli 17,4 %, joka ei riitä yleistämään kaikkia Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoita. Näin ollen tutkimus antaa vain viittaa siitä, millaisia valmiuksia ja kokemuksia Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoilla on kiusaamistilanteissa toimiseen. Tutkimuksen ulkopuolelle on jäänyt joukko luokanopettajaopiskelijoita, joiden valmiudet toimia kiusaamistilanteissa saattavat olla paljon paremmat tai heikommat kuin mitä tämän tutkimuksen tulokset osoittavat. Tutkimustuloksiin on myös voinut vaikuttaa se, kuinka moni tutkittavista on jo ehtinyt työskentelemään opintojen ohella tai niitä ennen opettajan sijaisena vai onko tutkimusjoukossa paljon sellaisia kenellä ei ole koulussa työskentelystä vielä harjoittelujen lisäksi ollenkaan kokemusta. Sijaistaessa luokanopettajaopiskelijalle on todennäköisesti jo kertynyt kokemusta kiusaamistilanteista ja niissä toimimisesta, sillä kiusaaminen on koulussa edelleen yleistä (Kouluterveyskysely 2021).

Tutkimuksen luotettavuutta on kuitenkin voinut lisätä se, että tutkimuskysely sisälsi strukturoitujen kysymysten lisäksi avoimia kysymyksiä eli kyselyssä käytettiin useita metodeja. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 54). Näin ollen tutkimustulosten analysoinnissa hyödynnettiin sekä määrällistä että laadullista analysointitapaa. Molempia menetelmiä hyödyntämällä on saatu enemmän

erilaisia näkökulmia ja laajempaa tutkimusnäyttöä luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksista toimia kiusaamistilanteissa sekä siitä, mistä valmiudet ovat peräisin.

Tutkimuksen toteuttaminen tutkijaparin kanssa on myös lisännyt tämän tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2012, 144). Etenkin analyysivaiheessa oli hyödyllistä, että tuloksia tarkasteli kaksi tutkijaa, jolloin erilaisia näkökulmia tuli esiin enemmän. Lisäksi toisesta tutkijasta oli apua haastavissa tilanteissa, jotka saatiin lopulta ratkottua yhdessä tutkijaparin kanssa. Tutkijaparin avulla tutkimuksen työvaiheita voitiin myös jakaa tasaisesti, eikä työmäärä ei ollut niin suuri verrattaessa yhden tutkijan työmäärään. Lisäksi mahdollisten virheiden huomaaminen oli helpompaa, kun tutkijoita oli kaksi.

5.6 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämän tutkimuksen tulokset antoivat viitteitä siitä, millaiset valmiudet maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoilla on kiusaamistilanteissa toimimiseen, mistä valmiudet ovat peräisin ja mitä lisätietoa maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijat tilanteissa toimimiseen kaipaavat. Tutkimusotannan tulisi olla suurempi, jotta tulokset voitaisiin yleistää koskemaan kaikkia Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoita. Etenkin tutkimuksen määrällinen osuus kertoisi kattavammin luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksista opettajankoulutuksen antamista valmiuksista havaita kiusaamista ja toimia kiusaamistilanteissa, jos otanta olisi isompi.

Tutkimuksen voisi myös toteuttaa niin, että osallistujia olisi mahdollisimman kattavasti kaikista Suomen opettajankoulutuslaitoksista, joita löytyy Turun ja Rauman kampusten lisäksi Helsingistä, Tampereelta, Jyväskylästä, Joensuusta, Oulusta ja Rovaniemeltä. Tällöin tulokset voitaisiin yleistää koskemaan koko Suomen maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoita, ja tehdä tarvittavia muutoksia opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaan, mikäli tulokset osoittavat, että suomalaisten luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet kiusaamistilanteissa toimimiseen ovat heikot ja että he kaipaivat lisää koulutusta näihin tilanteisiin. Olisi myös mielenkiintoista tietää, eroavatko Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet ja kokemukset aiheesta jonkin toisen yllä mainitun opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksista ja valmiuksista. Tässä tutkimuksessa tutkittiin vain maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoita, mutta tutkimuksen voisi toteuttaa uudelleen myös niin, että osallistujat olisivat kandidaattivaiheen luokanopettajaopiskelijoita. Tällöin voitaisiin verrata, millaiset ovat heidän valmiutensa verrattuna maisterivaiheen opiskelijoihin.

Tämän tutkimuksen kohteena olivat luokanopettajaopiskelijat, mutta tutkimuksen voisi toistaa uudelleen niin, että kohteena ovat jo valmiit työelämässä olevat luokanopettajat. Heille voisi esittää samat kolme kiusaamistilanne-esimerkkiä, jolloin heidän valmiuksiaan voidaan verrata luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksiin ja muun muassa selvittää, onko luokanopettajille tarjolla tarpeeksi koulutuksia liittyen koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen vai ovatko opettajankoulutuksessa mahdollisesti käydyt asiat päässeet jo unohtumaan. Työelämässä olevat luokanopettajat pystyvät todennäköisesti käyttämään vastauksiensa pohjalta useampia omalle kohdalle satuneita kiusaamistilanteita kuin luokanopettajaopiskelijat, vaikka tähän tutkimukseen vastanneista luokanopettajaopiskelijoista moni kertoikin puuttuneensa kiusaamistilanteisiin työskennellessään koulussa. Näin ollen voisi kuvitella, että luokanopettajat pystyisivät myös kuvailemaan tilanteissa toimimista ja käyttämiään keinoja tarkemmin, kun ei tarvitse vain kuvitella toimivansa kyseisessä tilanteessa vaan on kokenut sen oikeasti. Luokanopettajia tutkittaessa voisi myös löytyä havaintoja koskien eri kiusaamistilanteiden yleisyyttä.

Tämän tutkimuksen kyselyyn tutkijat olivat keksineet kolme erilaista kiusaamistilanne-esimerkkiä, joiden aiheina olivat fyysinen, psyykinen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen. Jatkossa tutkimus voitaisiin toteuttaa uudelleen eri kiusaamistilanne-esimerkeillä, jolloin saataisiin vielä laajempaa tutkimustulosta luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksista toimia erilaisissa kiusaamistilanteissa. Olisi mielenkiintoista tietää, millaiset valmiudet luokanopettajaopiskelijoilla on esimerkiksi toimia tilanteessa, jossa oppilaan omaisuutta vahingoitetaan tai varastetaan tai jossa kiusaaminen tapahtuu koulumatkalla. Jatkamalla aiheen tutkimista voitaisiin tehdä tarvittavia muutoksia opettajankoulutuksen kehittämiseksi, sillä niin kuin aiemmin mainittiin, opettajankoulutus on otollisin paikka oppia miten koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen tulisi suhtautua ja miten näissä tilanteissa tulisi opettajana toimia (Bauman & Del Rio 2006, 226–227, 229). Tulokset voivat myös antaa näkemystä kouluille siitä, miten vastavalmistuneita luokanopettajia tulisi perehdyttää uuteen työhön kiusaamistilanteissa toimimisen kannalta.

Lähteet

Bauman, S., & Del Rio, A. (2006). Preservice Teachers' Responses to Bullying Scenarios: Comparing Physical, Verbal, and Relational Bullying. *Journal of Educational Psychology*, 98(1), 219–231. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.1.219>

Bäck, N. & Lappalainen, M. (2023). Et ole yksin. Väestöliitto. Viitattu 21.9.2023

<https://www.etoyleyksen.fi/tietoa-meista/>

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2018) *Research Methods in Education. 8th ed. Vol. 1.* Milton: Routledge, 2018. Web.

Colpin, H., Bauman, S., & Menesini, E. (2021). Teachers' responses to bullying: Unravelling their consequences and antecedents. Introduction to the special issue. *European Journal of Developmental Psychology*, 18(6), 781-797.

Craig, W., Boniel-Nissim, M., King, N., D. Walsh, S., Boer, M., D. Donnelly, P., Harel-Fisch, Y., Malinowska-Cieślik, M., Gaspar de Matos, M., Cosma, A., Van den Eijnden, R., Vieno, A., J. Elgar, F., Molcho, M., Bjereld, Y., Pickett, W. (2020). Social Media Use and Cyber-Bullying: A Cross-National Analysis of Young People in 42 Countries. *Journal of Adolescent Health. Volume 66, Issue 6, Supplement. 100-108*

Dupper, D. R. (2013). *School Bullying: New Perspectives on a Growing Problem.* New York: Oxford University Press.

Finlex (2023) Oppivelvollisuuslaki. finlex.fi Viitattu 5.3.2023

<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

Garandeau, C. F., Laninga-Wijnen, L., & Salmivalli, C. (2022). Effects of the KiVa Anti-Bullying Program on Affective and Cognitive Empathy in Children and Adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 51(4), 515–529.

<https://doi.org/10.1080/15374416.2020.1846541>

Garandeau, C. F., Lee, I. A., & Salmivalli, C. (2014). Inequality matters: Classroom status hierarchy and adolescents' bullying. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(7), 1123-33.

doi:<https://doi.org/10.1007/s10964-013-0040-4>

Granvik Saminathen, M., Brodin Låftman, S., & Modin, B. (2020). En fungerande skola för alla: skolmiljön som skyddsfaktor för ungas psykiska välbefinnande. *Socialmedicinsk tidskrift*, 97(5–6), 804-816.

Hamarus, P. (2008) *Koulukiusaaminen: huomaa, puutu, ehkäise*. Helsinki: Kirjapaja, Print.

Hamarus, P. (2006). *Koulukiusaaminen ilmiönä: yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta* (No. 288). Jyväskylän yliopisto.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13307/9513926966.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Heikkinen, P., Tuominen, M., Junttila, N. & Huttu T. (2023) *Yksinäisyys ja ostrakismi uhkaavat koko yhteiskunnan hyvinvointia ja turvallisuutta*. Dialogiblogi – Sote-akatemia monialainen blogi. Viitattu 7.6.2024

<https://blogit.utu.fi/soteakatemia/yksinaisyys-ja-ostrakismi-uhkaavat-koko-yhteiskunnan-hyvinvointia-ja-turvallisuutta/>

Helenius, J. & Kivimäki H. (2023) *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023*. THL Viitattu 21.2.2023

Helsingin Yliopisto, *VAKAVA-tilastot 2020–2023*. Viitattu 22.5.2024

Herkama, S., Harjuniemi I., Repo J. & Valkiaranta M., (2023) Kiusaamisen vastainen työ kouluissa: Laadukkaan ja pitkäkestoisen toimeenpanon tukeminen. *Prologi*, 19(1)43–61

<https://journal.fi/prologi/article/view/127445/76902>

Herkama, S. (2012). Koulukiusaaminen: Loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. *Jyväskylä studies in humanities*, (190).

Karhunen, S. & Pörhölä, M. (2007). *Koulukiusaamisen viestinnälliset piirteet: havaitsemisen ja tunnistamisen haasteita*. Helsinki: Opetushallitus. <https://www.researchgate.net/profile/Maili-Poerhoelae->

Kaski, S., & Nevalainen, V. (2017). *Jo riittää : irti kiusaamisesta ja kiusaajista*. Helsinki: Kirjapaja.

KiVa koulu (2023) <https://www.kivakoulu.fi/kivaohjelmasta/> Viitattu 7.9.2023

Kristensen, S. M., & Smith, P. K. (2003). The use of coping strategies by Danish children classed as bullies, victims, bully/victims, and not involved, in response to different (hypothetical) types of bullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44(5), 479-488.

K-Ruoka (2023). *Meidän kauppa on kiusaamisvapaa vyöhyke*. K-Ruoka.fi viitattu 21.9.2023

Källmén, H., & Hallgren, M. (2021). Bullying at school and mental health problems among adolescents: a repeated cross-sectional study. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 15, 1-7.

Lämsä, A-L. (2009). *Mun on paha olla: näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Macit, H. B., Macit, G., & Güngör, O. (2018). A RESEARCH ON SOCIAL MEDIA ADDICTION AND DOPAMINE DRIVEN FEEDBACK. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 5(3), 882-897.

<https://doi.org/10.30798/makuiibf.435845>

Markkanen, I., Välimaa, R., & Kannas, L. (2021). *Forms of Bullying and Associations Between School Perceptions and Being Bullied Among Finnish Secondary School Students Aged 13 and 15*. *International Journal of Bullying Prevention*, 3(1), 24–33.

Munukka, J., Kurki, L. (2019) *Ylistettyä Kiva koulu –ohjelmaa käytetään jopa vahingollisella tavalla: “Jättää aikamoisia traumoja kiusatulle”*. Yle.fi viitattu 7.9.2023 & 20.9.2023

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/01/09/ylistettya-kiva-koulu-ohjelmaa-kaytetaan-jopa-vahingollisella-tavalla-jattaa>

Niskanen, A-M. (2022) *Kiusaamisvapaan toimintamallin ideoinut kauppias: ”Miksi emme välitä läheisistämme edes sen vertaa, että kysyisimme, onko sinulla kaikki hyvin”*. Yle.fi viitattu 21.9.2023 <https://yle.fi/a/3-12631712>

Nummenmaa, L. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Tammi, 2023. Print.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.

Opetushallitus (2024) *Kiusaamisen tunnistaminen ja puuttumisen keinot*. oph.fi Viitattu 25.5.2024 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kiusaamisen-tunnistaminen-ja-puuttumisen-keinot>

Opetushallitus (2023) *Työajat*. oph.fi Viitattu 27.9.2023 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tyoajat>

Opetus- ja Kulttuuriministeriö (2018) *Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella*. OKM 2018 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160694/okm16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (POPS 2014).

Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.

Pyhältö K., Karila K., Lipponen L. (2013). *Päiväkodista peruskouluun*. OPH. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/paivakodista_peruskouluun_2.pdf

Pörhölä, M. (2008). *Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä–Miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille*. Teoksessa Minna Aaltonen, Kirsi Eräkallio & Sami Myllyniemi (toim.) *Polarisoitua nuoruus*. Nuorten elinolot-vuosikirja, 94–104.

Pöyhönen, V. (2021). *Noidankehästä pois: voiko koulukiusaamisen kierteen katkaista*. Helsinki: Tammi.

Rigby, K., Smith, P., Pepler, D. (2010). *Working to prevent school bullying: key issues*.

Rikoksenteorjunta (2023) *KiVa koulu*. Rikoksenteorjunta.fi Viitattu 7.9.2023

<https://rikoksenteorjunta.fi/kiva-koulu>

Sainio, M. (2014). *Kiva Koulu- ohjelma suomalaisissa peruskouluissa: Miten ohjelmaa toteutetaan tai miksi sitä ei käytetä?*

<https://www.kivakoulu.fi/uploads/2020/03/6115111d-kiva-koulu-ohjelma-suomalaisissa-peruskouluissa-2.pdf>

Salmivalli, C., Karna, A. & Poskiparta, E. (2011). Counteracting bullying in Finland: The KiVa program and its effects on different forms of being bullied. *International Journal of Behavioral Development*, 35, 405-411. <https://doi.org/10.1177/0165025411407457>

Scheithauer, H., Schultze-Krumbholz, A., Pfetsch, J., & Hess, M. (2021). Types of cyberbullying. *The Wiley Blackwell handbook of bullying: A comprehensive and international review of research and intervention*, 1, 120-138.

Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian journal of psychology*, 49(2), 147–154. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2007.00611.x>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024) *Kouluterveyskyselyiden tulokset 2019 & 2021*. THL Raportit Viitattu 14.3.2024

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun Yliopisto (2023) *Turun normaalikoulun opetussuunnitelma*. TNK POPS 2016. Viitattu 7.9.2023

<https://sites.utu.fi/popstnk/front-page/oppimista-ja-hyvinvointia-edistava-koulutyon-jarjestaminen/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019 (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019)*

Tähtinen, J., Laakkonen, E., Broberg, M. *Tilastollisen Aineiston Käsittelyn Ja Tulkinnan Perusteita*. Turun yliopisto, 2020. Print.

Volk, A. A., Dane, A. V., & Marini, Z. A. (2014). What is bullying? A theoretical redefinition. *Developmental Review, 34(4)*, 327–343.

Weissenfelt & Nisula (2022). Suomessa asuvien 13–29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo. Ebrand Group Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut Viitattu 18.5.2024

Yoon, J., Bauman, S., & Corcoran, C. (2020). Role of adults in prevention and intervention of peer victimization. *Bullies, victims, and bystanders: Understanding child and adult participant vantage points*, 179-212.

Liitteet

Liite 1. Tietosuojaseloste

1. Rekisterin nimi	Maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia opettajankoulutuksen valmistamisesta koulukiusaamisen havaitsemiseen ja siihen puuttumiseen sekä luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet puuttua koulukiusaamistilanteisiin.
2. Rekisterinpitäjät	Suvi Helminen, 044 2109497, sthelm@utu.fi Viivi Nurmi, 044 517 4325, vitnur@utu.fi
3. Vastuuhenkilöiden yhteystiedot	Suvi Helminen, 044 2109497, sthelm@utu.fi Viivi Nurmi, 044 517 4325, vitnur@utu.fi Anu Kajamies, 029 4503613, anukaja@utu.fi
4. Tietosuojavastaavien yhteystiedot	Onerva Steudle, 029 4503009, onerva.steudle@utu.fi
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuskyselyssä ei kerätä henkilötietoja. Tutkittavat tavoitetaan Turun yliopiston opiskelijoiden sähköpostilistojen kautta. Linkki kyselylomakkeen täyttämiseen lähetetään kaikille Turun ja Rauman OKL:n vuosikursseille. Mikäli vastausmäärä jää liian pieneksi, kysely lähetetään myös Tampereelle ja tarvittaessa muidenkin kaupunkien OKL:iin. Sähköpostiosoitteet, joilla tavoitamme vuosikurssit, on saatu kampuksien opinto-ohjaajilta. Muut tiedot osallistuja täyttää itse kyselylomakkeeseen.</p> <p>Kyselyn lopussa saa osallistua arvontaan jättämällä sähköpostinsa, mikäli haluaa. Sähköposteja ei siis käytetä tulosten analysointiin vaan pelkästään arvonnin suorittamiseen. Mikäli henkilö haluaa siihen osallistua, rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn arvontaa varten.</p>

	Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on ☒ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Mikäli henkilö osallistuu arvontaan, hänestä tallennetaan myös sähköposti.
7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja saavat tarkastella vain vastuhenkilöt. Vastuhenkilöt suorittavat arvonnin ja ottavat yhteyttä voittajaan, minkä jälkeen arvontaan osallistuneiden sähköpostiosoitteet hävitetään.
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Tutkimusaineistoa säilytetään yliopiston tietoturvalisessa pilvipalvelu Seafilessä korkeintaan viisi vuotta, enintään 1.6.2028 asti, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvallisesti. Tutkimusaineiston sähköpostitiedot säilytetään arvonnin suorittamiseen saakka, minkä jälkeen sähköpostitiedot hävitetään.
10. Rekisteröidyn oikeudet	Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä.
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Linkki kyselylomakkeen täyttämiseen lähetetään kaikille Turun ja Rauman OKL:n vuosikursseille. Sähköpostiosoitteet, joilla tavoitamme vuosikurssit, on saatu molempien kampuksien opinto-ohjaajilta. Muut tiedot osallistuja täyttää itse kyselylomakkeeseen.
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

Liite 2. Kyselylomake

Maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia koulukiusaamisen havaitsemiseen ja siihen puuttumiseen sekä valmiudet puuttua koulukiusaamistilanteisiin

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Hei!

Olemme kaksi 4. vuosikurssin luokanopettajaopiskelijaa ja teemme pro gradu- tutkielmaa Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksella. Tutkimme maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia opettajankoulutuksen valmistamisesta koulukiusaamisen havaitsemiseen ja siihen puuttumiseen sekä luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksia puuttua koulukiusaamistilanteisiin.

Jos olet Turun yliopiston luokanopettajaopiskelija Turun tai Rauman kampukselta, voit vastata tähän kyselyyn. Kyselyn vastaamiseen kuluu noin 15-20 minuuttia, ja se sisältää monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä.

Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja kyselyyn vastataan anonymisti. Lomakevastaukset säilytetään ja analysoidaan yksityisyyttä kunnioittaen, ja vastaukset hävitetään tutkimusprosessin päätteeksi noudattaen yleisiä tietoturvamääräyksiä. Vastaamalla kyselyyn annat luvan käyttää vastauksiasi tässä pro gradu- tutkielmassa.

Linkki tietosuojaselostukseen:

<https://seafle.utu.fi/f/8239159ef2964e1997a9/>

Arvomme kyselyyn vastanneiden kesken yllätyspalkinnon. Jos haluat osallistua arvontaan, jätä sähköpostisi kyselyn loppuun. Osallistuminen arvontaan on vapaaehtoista, eikä sähköpostia yhdistetä kyselyn vastauksiin.

Jokainen vastaus on tärkeä tutkimuksemme kannalta. Kiitos ajastasi!

Ystävällisin terveisin,

Suvi Helminen & Viivi Nurmi
sthelm@utu.fi vitnur@utu.fi

Opettajankoulutuslaitos, Turun yliopisto

1. Olen ymmärtänyt tämän tutkimuksen tarkoituksen ja annan suostumukseni siihen, että vastauksiani voidaan käyttää tutkimustarkoitukseen. *

Kyllä

Ei

2. Opiskelen luokanopettajan maisteriohjelmassa Turun tai Rauman kampuksella *

Kyllä

En

Seuraava

3. Kuinka usein muistat, että opintojaksoilla olisi käsitelty merkkejä *

	4 Usein	3 Toisinaan	2 Harvoin	1 Ei koskaan
Fyysisen koulukiusaamisen tunnistamisesta	☐	☐	☐	☐
Psyykkisen koulukiusaamisen tunnistamisesta	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen tunnistamisesta	☐	☐	☐	☐

4. Kuinka usein muistat, että opetusharjoittelussa olisi käsitelty merkkejä *

	4 Usein	3 Toisinaan	2 Harvoin	1 Ei koskaan
Fyysisen koulukiusaamisen tunnistamisesta	☐	☐	☐	☐
Psyykkisen koulukiusaamisen tunnistamisesta	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen tunnistamisesta	☐	☐	☐	☐

5. Millä opintojaksoilla yllä olevia asioita on käsitelty?

6. Mitä olet oppinut koulukiusaamisen havaitsemisesta opintojaksojen aikana?

7. Kuinka usein muistat, että opintojaksoilla olisi käsitelty tapoja *

	4 Usein	3 Toisinaan	2 Harvoin	1 Ei koskaan
Fyysisen koulukiusaamisen puuttumiseen	☐	☐	☐	☐
Psyykkisen koulukiusaamisen puuttumiseen	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen puuttumiseen	☐	☐	☐	☐

8. Kuinka usein muistat, että opetusharjoittelussa olisi käsitelty merkkejä *

	4 Usein	3 Toisinaan	2 Harvoin	1 Ei koskaan
Fyysisen koulukiusaamisen puuttumiseen	☐	☐	☐	☐
Psyykkisen koulukiusaamisen puuttumiseen	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen puuttumiseen	☐	☐	☐	☐

9. Millä opintojaksoilla yllä olevia asioita on käsitelty?

10. Mitä olet oppinut koulukiusaamiseen puuttumisesta opintojaksojen aikana?

Seuraavaksi kyselyssä esitellään kolme erilaista kiusaamistilannetta, jossa oppilaat ovat alakouluikäisiä. Jokaisen tilanteen alla on kolme erilaista kysymystä juuri kyseiseen tilanteeseen liittyen.

Tilanne 1:

Olet välituntivalvojana. Näet, että vähän kauempana kentällä useampi kuudennen luokan oppilas on päätenyt fyysiseen tappeluun ja tilanne vaikuttaa vakavalta. Kun pääset paikalle, huomaat, että osapuolina ovat oppilas A ja B, jotka ovat kiusanneet oppilasta C jo pidemmän aikaa erilaisilla tavoilla.

11. Miten toimisit kyseisessä tilanteessa opettajana? *

12. Mitä lisätietoa kaipaisit tilanteeseen puuttumiseen? *

13. Mistä olet oppinut miten toimia kyseisessä tilanteessa? *

Tilanne 2:

Opettamallasi luokalla on oppilas, jonka olet jo jonkin aikaa huomannut olevan muiden oppilaiden vitsien ja epäasiallisien kommenttien kohteena. Huomaat, että oppilas jää yleensä ulkopuolelle, kun oppilaat saavat itse muodostaa pareja/ryhmiä. Mikäli itse suoritat valinnat, kyseisen oppilaan kanssa samaan ryhmään joutuminen aiheuttaa muille negatiivisia reaktioita. Oppilas vaikuttaa alakuloiselta ja yksinäiseltä useina koulupäivinä.

14. Miten toimisit kyseisessä tilanteessa opettajana? *

15. Mitä lisätietoa ja -osaamista kaipaisit tilanteeseen puuttumiseen? *

16. Mistä olet oppinut miten toimia kyseisessä tilanteessa? *

Tilanne 3:

Oppilaasi vanhempi lähestyy sinua huolissaan. Hän kertoo, että hänen lapsensa sosiaalisen median julkaisuihin on jo jonkin aikaa kommentoitu asiattomasti ja loukkaavasti. Lapsi on myös kertonut, että hänestä on levitetty perättömiä juoruja luokan ryhmäkeskustelussa. Lapsen mukaan kommentoijat ja juorujen levittäjät ovat pääasiassa hänen luokaltaan tai muita saman koulun oppilaita.

17. Miten toimisit kyseisessä tilanteessa opettajana? *

18. Mitä lisätietoa ja -osaamista kaipaisit tilanteeseen puuttumiseen? *

19. Mistä olet oppinut miten toimia kyseisessä tilanteessa? *

20. Mikäli haluat osallistua yllätyspalkinnon arvontaan, jätä sähköpostisi tähän!